

Litteraturkrönika 2004

Av Lars-Erik Edlund, Göran Hallberg och Christer Platzack

Krönikans avdelningar åtskiljs av asterisk. De är ämnesvis ordnade från allmänt till specifikt: allmänspråkligt (indoeuropeiska, (ur)germanska) * skandinaviskt (ur-, fornnordiska) * särspråkligt: fornvästnordiska, isländska, färöiska * norska * danska * svenska * egennamn: ortnamn, personnamn, övriga namn. Inom avdelningarna redovisas arbetena i alfabetisk följd. Artiklarna signeras L.-E.E., G.H. eller C.P.

Alemannien und der Norden. Internationales Symposium vom 18.–20. Oktober 2001 in Zürich. Herausgegeben von Hans-Peter Naumann. 415 s. + 17 bilds., Berlin/New York 2004 (Walter de Gruyter). (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 43.) ISBN 3-11-017891-5. Volymen innehåller tretton symposiebidrag, utgivna av Hans-Peter Naumann under medverkan av Franziska Lanter och Oliver Szokody. Här tas upp en rad problem förknippade med relationen mellan Alemannien och Norden under perioden 400–800, tidigare diskuterade av bl.a. Friedrich Maurer och Eduard Kolb. Till de språkvetenskapliga bidragen hör Elmar Seebolds kritiskt resonerande "Alemannisch und Nordgermanisch. Kriterien und Grundlagen für eine sprachgeschichtliche Beurteilung", Hans Frede Nielsens "Friedrich Maurer and the Dialectal Links of Upper German to Nordic" och Jürgen Udolphs "Alemannien und der Norden aus der Sicht der Ortsnamenforschung". Wolfgang Haubrichs studerar komparativt de alemanniska personnamnen. Max Martin, Thomas Birkmann, trion Gerhard Fingerlin, Klaus Düwel och Peter Pieper, vidare Svante Fischer, Katrin Lüthi, Robert Nedoma och Wilhelm Heizmann diskuterar runologiska problem, Frank Siegmund behandlar Alemannien ur arkeologisk synvinkel, Ludwig Rübekel ställer frågan "Was verrät der Name der Alamannen über ihr Ethnos?". Inte minst i det sistnämnda bidraget förs viktiga resonemang kring etnogenes och etnonymier. Det är i vissa bidrag skada att de nordiska perspektiven inte kunnat fördjupas ytterligare. Kanske skulle vid ett uppföljnings-symposium, förslagsvis förlagt till Skandinavien, den nordiska empirin

kunna fokuseras mer. Därvid blir denna volym, avslutad med flera värdefulla register, den självklara utgångspunkten. L.-E.E.

Gustav Adolf Beckman, Wieland der Schmied in neuer Perspektive. Romanistische Fakten und germanistische Folgerungen. Unter Mitarbeit von Erika Timm. 102 s., Frankfurt am Main 2004 (Peter Lang). ISBN 3-631-52878-7. Endast i mycket ringa grad har romanistiken bidragit till forskningen runt Wielandgestalten och Wielandsagan. I denna lilla skrift argumenterar förf. för att standarduppfattningen inom den germanistiska forskningen om hur namnet *Wieland* skall uppfattas måste överges när romanistiska data tas i beaktande; bl.a. genomgår han systematiskt namnformen i romanska och germanska källor, och gör en jämförelse med romarnas *Volcanus* och den alternativa etymologin *Wieland* < *Wohlhand*. Slutsatsen blir att namnet *Wieland* införts i Frankrike av frankerna eller burgunderna i formen *Waland*, en form som också eddans Voland pekar på. Resultatet antyder att hela strukturen hos *Wieland*myten måste omtolkas. C.P.

Language Teaching and Learning in a Multicultural Context. Case studies from Primary Education in the Netherlands and Norway. Jeff Bezemer, Sjaak Kroon, Lutine de Wal Pastoor, Else Ryen, Astri Heen Wold. 197 s., Oslo 2004 (Novus Press). ISBN 82-7099-399-9. Vilka strategier använder språklärare i dagens klassrum med allt större inslag av elever med allt brokigare hemspråklig kompetens? Mot bakgrund av respektive lands utbildningspolitiska program redovisar och analyserar boken jämförande fallstudier från särskilt valda klassrumsmiljöer i Nederländerna och Norge. De Rietschans grundskola ligger i en medelstor (160 000 inv.) holländsk stads invandrartäta låglönedistrikt, där 40% av eleverna hade turkiska, arabiska eller andra hemspråk (1999). Här jämförs ordförrådsinriktade lektioner i det reguljära klassrummet med motsvarande i grupper med holländska som andraspråk respektive med turkiska som hemspråk, vidare direkt språklig ämnesmetodik vid lektioner i ortografi och indirekt språklig tillämpning vid matematikundervisning. I Norge studerades Ekelunds grundskola i Oslo med ca 45% elever med andra hemspråk än norska (1999), i fallande ordning urdu, albanska, somaliska, punjabi, tamil etc., inalles 25 olika språk. Här fokuserades på lektioner med norska som första eller andraspråk, på språklig aktivitet och interaktion under lektioner i religion/etik och matematik, på inlärningsaspekter vid lektionsmoment i modersmålet, fr.a. vad avser ordförråd. Slutavsnitten jämför likheter och olikheter i de båda skolornas praktiska utform-

ning av undervisningen i särskilda språkklasser och i bakomliggande metodiska aspekter på dagens flerspråkighet. G.H.

Klaus von See & Julia Zernack, Germanistik und Politik in der Zeit des Nationalsozialismus. Zwei Fallstudien: Hermann Schneider und Gustav Neckel. 211 s., Heidelberg 2004 (Universitätsverlag Winter GmbH). (Frankfurter Beiträge zur Germanistik 42.) ISBN 3-8253-5022-3. De två vetenskapshistoriska fallstudierna illustrerar den minst sagt besvärliga situation som begreppsområdet "Germanistik" och dess företrädare snärjdes in i under det nationalsocialistiska Tredje rikets hårdnande grepp om samhället. Ämnets kärna var germansk fornhistoria och fornordistik. Med utgångspunkt i germanisterna Herman Schneiders (1886–1961) och Gustav Neckels (1878–1940) breda forskningsförankring och omfattade kontaktnät beskrivs de ledande forskarnas skilda förhållningssätt till utbildningspolitikens påtvingade rasideologiska krav på universitetens reformering. Tübingenprofessorn och senare universitetsrektorn Schneider var kritisk, övervägde emigration till Schweiz, men valde att kvarstå och i görligaste mån försvara sin post. Betydande är härvidlag den hittills opublicerade flitiga brevväxlingen med professor Andreas Heusler i Basel. Berlinprofessorn Neckel valde att anpassa sig, såg möjligheterna att tillvarata ämnets intressen, men stod ändå under uppsikt. Av disciplinära skäl tvångsförflyttades han till Göttingen den 1 oktober 1935, för att återkallas till Berlin 1 november 1937. Frivillig landsflykt eller avsättning, med bestraffning eller förvisning, var alternativen. Med sin fylliga dokumentation ur brevväxling, skriftproduktion och myndighetshandlingar i olika idag tillgängliga arkiv understryker fallstudierna fr.a. vikten av att man inte saklöst sorterar alla aktörer i ett svartvitt pro et contra. G.H.

Namenwelten. Orts- und Personennamen in historischer Sicht. Herausg. von Astrid van Nahl, Lennart Elmevik & Stefan Brink. 813 s., Berlin/New York 2004 (Walter de Gruyter). (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 44.) ISBN 3-11-018108-8. Många nordiska forskare men också vetenskapsidkare utanför Norden har hörsammat inbjudan att medverka i festskriften till Thorsten Andersson på hans 75-årsdag i februari 2004. Här föreligger nu 59 bidrag om ortnamn, personnamn och runinskrifter. Boken avslutas med en kort redogörelse för Thorsten Anderssons insatser inom nordisk namnforskning, signerad Eva Nyman, och en bibliografi för åren 1989-2003. Två register, över ort- och personnamn, har sammanställts av redaktören Astrid van

Nahl. Då det gäller ortnamnen behandlas åtskilliga etymologiska problem och namnbildningsfrågor. Lennart Elmestik tar upp diskussioner om ett sakralt **al* i nordiska ortnamn, Stefan Brink skriver om rekonstruerade ånamn, Hugo Karlsson om västsvenska ortnamn på *Tor*, Sigurd Fries om det västmanländska bynamnet *Tåje*, Aino Naert om det äldre finska namnet på Gotland, *Vuojoonmaa*, och Lars-Erik Edlund om det nordsvenska ortnamnskomplexet *Rödå, Rödåsel*. Väsnordiska ortnamnsproblem behandlas bl.a. av Eivind Weyhe och Jens Eik Schnall. Skilda namnbildningsproblem och suffix behandlas, exempelvis *-m*-suffixet av Albrecht Greule. Lennart Hagåsen tar upp sjönamn på *-an* i Hälsingland och Svavar Sigmundsson isländska ortnamn med suffixen *-all, -ill* och *-ull*. Lars Huldén skriver om ordlekar i ortnamn, Ernst Eichler, Wolfgang Laur och W.F.H. Nicolaisen om metodproblemen inom ortnamnsforskningen, Vibeke Dalberg om analogi, mönsternamn-givning och mönsternamn-bildning och Peter Ernst om hermenetisk namnteori. Bland volymens personnamnsstudier finns bl.a. Gudru Anderssons om namnskicket i Arboga i äldre tid, Ritva Valtavuo-Pfeffers om tyska personnamn i Finland och religionshistorikerna Old Sundqvists och Anders Hultgårds om namn i blekingska runtexter från perioden 550–650. Mer övergripande problem dryftas av Hans Fred Nielsen (Danmarks tidigaste språkhistoria i tvärvetenskaplig belysning) och Gun Widmark (Förhistorisk nordiska i grupp-språksperspektiv). Lena Peterson diskuterar ett urnordiskt personnamn och Evert Salberger ortnamnet på Vålstastenen. Etymologiskt inriktade studier är t.e. Roland Schuhmanns om *Herzog* och Ottar Grønviks om fvn. *æja*. Därmed har bara strax under hälften av bidragen berörts. Redan av denna exemplifiering kan man föreställa sig hur utomordentligt rik samlingsvolymen är.

L.-E.I.

Per Aspera ad Asteriscos. Studia Indogermanica in honorem Jens Elmegård Rasmussen sexagenarii Idibus Martiis anno MMIV. Ed. Adam Hyllested et al. 640 s., Innsbruck 2004. (Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft 112.). ISBN 3-85124-694-2. När den mångsidige och produktive danske språkmannen Jens Elmegård Rasmussen fyllde 60 år, hedrades han av kollegerna med en innehållsrik festskrift som består av 60 bidrag rörande främst vitt skilda indoeuropeiska språk, men även några på eskimologiska områden. Bl.a. komparativa, etymologiska och mer allmänlingvistiska perspektiv finns representerade i de enskilda bidragen. Jens Elmegård Rasmussen har lämnat en del bidrag på germanistikens och nordistikens områden, bl.a. om den nordiska behandlingen av förbindelsen *-eww-* i

ANF 104 1989) och om *i*-omljudet. Festskriftsbidrag som knyter an till nordisk språkhistoria är t.ex. Jan Katlevs om räkneordet *sjū* (da. *syv*), en spännande språklig odysse som startar i de afroasiatiska språken och slutar i danskan. Gudrún Þórhallsdóttir söker härleda skaldepoesiens fvn. *oglir* 'hök'. Det germ. starka verbet **smītan* 'slå, kasta' m.m. samt det germ. **smībaz* 'smed' och *smīþōn* 'smida' och dessa ords möjliga bakgrund i semitiska språk, diskuteras ingående av Theo Vennemann. Martin Joachim Kümmel skriver om former som *meluk-* 'mjölk' vid sidan av *melk-*, **harug-* 'stenhög' vid sidan av **harg-*, **bebur-* 'bäver' vid sidan av **bebr-* o.s.v., alltså "Ungeklärtes *u neben Liquida in germanischen Nomina". Här och var tangeras nordisk empiri, utan att belysas särskilt ingående, t.ex. fvn. *lág* 'nedfallen trädstam' som nämns i Ralf-Peter Ritters artikel om lat. *lignum*. Om språklig förändring handlar Lars Brinks uppsats "PIE Feature Synchronism and Word Division in Verner's Law". Principiellt intresse har även Jørgen Rischels artikel "Some Thoughts on Sound Change". Andra uppsatser ger arkeologiska inblickar, t.ex. Douglas Q. Adams' bidrag om ord för 'lera' och 'järn' i tochariska språk, åter andra behandlar interferensonomastiska problem (Peter Anreiter), åtskilligt annat att förtiga.

L.-E.E.

Språkhistoria och flerspråkighet. Föredragen vid ett internationellt symposium i Uppsala 17–19 januari 2003. Utgivna av Lennart Elmevik. 167 s., Uppsala 2004 (Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur). (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 87.) ISBN 91-85352-56-X. ISSN 0065-0897. Första bandet av tvåbandsverket "The Nordic Languages. An International Handbook of the North Germanic Languages" utkom 2002 på Walter de Gruyter Verlag i serien "Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft" med Oskar Bandle som huvudredaktör. "Språkhistoria och flerspråkighet" var Uppsalasymposiets huvudtema. Symposiet manifesterade handbokens tillkomst och språkhistoriens viktiga roll inom språkvetenskapen. Här publiceras nu de tolv symposieföredragen. Som sig bör inleder Oskar Bandle med en kringsynt bakgrundsteckning till det allnordiska tvåbandsverkets koncept och metod. Mot den bakgrunden presenterar så Bo Ralph projektet "Svenska Akademiens språkhistoria" i en frågesvit: Svensk el. nordisk? Teoretisk el. "pragmatisk"? Beskrivande el. förklarande? Språkssystem el. språkbruk? Skrift el. tal? Offentligt el. privat? Autentiskt el. idealiserat? Bandle och Ralph liksom övriga bidragsförfattare ser föredömligt språkhistorien i ett allmänt kulturhistoriskt perspektiv. Anders Ahlqvist illustrerar kontaktingvistik genom att jämföra futurum i engelska, finska, franska, iriska

och svenska. Michael P. Barnes analyserar tvåspråkighet och språkskifte på Orkney, Shetland och Färöarna, Kurt Braunmüller romerskt inflytande på äldre nordiska runinskrifter, kontaktytor mellan latin och nordiska språk. Elin Fredsted beskriver sitt modersmål sønderjysk-østlesvigsk som "periferispråket" mellan nordgermanskt och västgermanskt med egna karakteristiska särutvecklingar, och jämför med det på nederländsk dialekt utvecklade invandrarspråket afrikaans och det på sydtysk dialekt utvecklade nordamerikanska invandrarspråket Pennsylvania German, äv. kallat Pennsylvania Dutch. Jan Terje Faarlund undersöker språkkontaktens roll för diakron syntax, Anna Helga Hannesdóttir de flerspråkiga ordböckernas roll som språklig mötesplats, Alla Karker dansk språkhistoria speglad i översättningslitteraturen, medan Hans-Peter Naumann studerar utelämnade hjälpverb *haben/ha* i tysk och svensk barocklitteratur, med en kort exkurs om danska och norska. Hans Frede Nielsen tecknar den sociolingvistiska bakgrunden till flerspråkighet, belyst i det franska inflytandets tillväxt och fall under engelsk medeltid efter 1066. Lars Wollin avslutar sviten med betraktelsen "Språkhistoria och flerspråkighet — i samma språk?". Efter en kronologisk studie av fyrahundra års inomsvensk diglossi backar han djärvt via reformationstidens bibelöversättning och birgittinsk marknadsföring ända till vikingasvensk Hedeby sociolekt. G.H.

Suffixbildungen in alten Ortsnamen. Akten eines internationalen Symposiums in Uppsala 14.–16. Mai 2004. Herausgegeben von Thorsten Andersson und Eva Nyman. 220 s., Uppsala 2004 (Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur). (Acta Academiæ Regiæ Gustavi Adolphi 88.) ISBN 91-85352-57-8. ISSN 0065-0897. Förutom ett kort förord och Thorsten Anderssons sammanfattande inledning innehåller den på tyska och engelska skrivna symposierapporten tolv bidrag plus ett avslutande ortnamnsregister. Temat är suffixavledningarnas roll i den kronologiska skiktningen av äldre, framför allt hydronymiska namnbildningar vid sidan av sammansättningar och propriälerade ord (simplexnamn), där tyngdpunkten över tid förskjuts från avledning till sammansättningar. I bidragen analyseras enskilda suffix i nordiska ortnamn av Lennart Elmevik (-n-, -sn-), Eva Nyman (-s-) och Jan Paul Strid (-t-). Svante Strandberg tar sig an dehydronymiska avledningstyper, medan regionala översikter presenteras av Ernst Eichler (tysk-slaviska språkkontaktområden), Botolv Helleland (Västnorge), W.F.H. Nicolaisen (Skottland) och Jürgen Udorph (Nord- och Mellantyskland). Suffixavledningarnas roll för forngermansk toponymi belyses av Thorsten Andersson och

Albrecht Greule. Gottfried Schramm vill utvidga och förnya Hans Krahes Alteuropa-projekt och exemplifierar med namnen på vattendrag som utmynnar i Nordsjön och Östersjön (namnbildning inte bara genom avledning, utan samtidig regional differentiering även genom sammanfattning, analogi, språkkontaktfenomen m.m.). Med bl.a. danska exempel anlägger Bent Jørgensen nya synpunkter på bebyggelsenamnsuffixet *-ingia* såsom primärt namnbildande, d.v.s. inte som hittills antagits enbart att se som ett "dubbelsuffix" av inkolentbetecknande *-ing-* plus bebyggelsebetecknande *-ia-*. I flera av bidragen understryks behovet av en fortsatt grundlig genomgång av det allmänneuropeiska namnmaterialet i syfte att nå fram till en bättre förståelse av namnbildningstypernas uppkomst, funktioner, geografiska spridning och kronologiska utveckling, detta mot bakgrund av den stundtals intensiva och ännu långt ifrån avslutade debatten om för- och fornindoeuropeiskt respektive germanskt särspråkligt namngods. På önskelistan står också en gemensam databank över det ur de äldre ortnamnen rekonstruerade ordförrådet.

G.H.

Zur Geschichte der Gleichung "germanisch-deutsch". Sprache und Namen, Geschichte und Institutionen. 711 s., Berlin/New York 2004 (Walter de Gruyter). (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 34.) 2004. ISBN 3-11-017536-3. På engelska heter Tyskland *Germany* och på italienska *Germania*. Den härigenom antydda kontinuiteten mellan romartidens germaner och vår tids tyskar anses nog ännu idag av många vara en realitet. Av forskarna är emellertid denna kontinuitet med goda skäl starkt ifrågasatt. Ett antal språkforskare, historiker och arkeologer träffades den 1–3 december 2000 för att begreppshistoriskt dryfta "die Gleichung 'germanisch-deutsch'". Den föreliggande volymen består av tjugoen bidrag: Stefan Zimmer behandlar *Germani* och antikens etnonymier och deras typologi. *Germania* ur ett romerskt perspektiv belyses av Siegmar von Schnurbein. Walther Pohl skriver om identifikation och definiering av *german*-begreppet under övergångsperioden mellan antiken och medeltiden, Wolfgang Haubrichs om etnonymerna *Theodiscus*, *Deutsch* och *Germanisch* och Hans-Werner Goetz om "die deutschen Stämme". Hur kontinuiteten identifierades och vetenskapligt underbyggdes inom arkeologisk forskning diskuteras ingående av Heiko Steuer. Den betydelse för "die Gleichung 'germanisch-deutsch'" som verket *Monumenta Germaniae Historica*, institutionen Germanisches Nationalmuseum och disciplinbenämningen Germanische Altertumskunde haft belyses i flera artiklar, bl.a. av Gerhard Schmitz, Dietrich

Hakelberg och Heinrich Beck. Volymen har stort värde, bl.a. genom de disciplingenomgångar som lämnas, vilka även har relevans för forskningsproblem på nordistikens område.

L.-E.E.

*

*Blandade runstudier 3. 107 s., Uppsala 2004 (Institutionen för nordisk språk, Uppsala universitet). (Runrön. Runologiska bidrag utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 18.) ISBN 91-506-1771-0. ISSN 1100-1690. Häftet redovisar sju uppsatser om personnamn i nordiska runinskrifter, varav sex presenterades vid ett seminarium i Uppsala 2003. Uppsatserna gäller två medeltida kvinnonamn på sländtrissor, tre namnbelägg som utlöser två tolkningsförslag, ett namnbelägg som med annan läsning blir två namn, ett nordiskt mansnamn på en polsk spelbricka, två identiskt lika felristningar av ett sparsamt företrätt mansnamn som möjligen avser samma person, fyra belägg av ett hittills förmodat kvinnonamn som troligen är ett mansnamn samt en ristsarsignatur *Tiarvi risti* följt av ett väntat **runar**, som dock troligen är ett mansnamn. Temat är följaktligen ny- eller omtolkning av o- eller feltolkade personnamn i nordiska runskrifter.*

G.H.

"Det främmande" i nordisk språkpolitik. Om normering av utländska ord. Red. Helge Sandøy & Jan-Ola Östman. 275 s., Oslo 2004 (Novus forlag). (Moderne importord i språka i Norden 2.) ISBN 82-7099-395-6. Förutom en inledning av utgivarna, "Språkpåverkan och ansvar inom språkpolitik i Norden", där frågor rörande det främmande och det egna, språkpåverkan, ideologiska funktioner och ansvar inom språknormeringen dryftas, innehåller boken sju uppsatser om hur de olika nordiska språksamfunden — isländska, färöiska, danska, norska, svenska, finlandssvenska och finska — förhåller sig till engelskans språkpåverkan idag och hur man över historien har förhållit sig till yttre språkpåverkan. Boken är bl.a. tänkt att utgöra en historisk och generell bas för de studier som i framtiden kommer att publiceras i bokserien "Moderne importord i språka i Norden". Till inledningen är fogad som bilaga en förteckning över årtal för de viktigaste händelserna rörande normering och samhälle i de sju språkområdena under de senaste seklen. Författarna till översikterna över språkområdena är för isländskan Páll Kristinsson, för färöiskan Jógvan i Lon Jacobsen, för norskan Helge Sandøy, för danskan Margrethe Heidemann Andersen, Erik Hansen, Pia Jarvad & Jørgen Schack, för svenskan Martin Ransgart, för finlandssvenskan Leila Mattfolk, Åsa

Mickwitz & Jan-Ola Östman, och för finskan Pirjo Hiidenmaa & Pirrko Nuolijärvi. Boken avslutas med en kort presentation av författarna.

C.P.

Friedrich E. Grünzweig, Runeninschriften auf Waffen. Inschriften vom 2. Jahrhundert n. Chr. bis ins Hochmittelalter. 203 s., Wien 2004 (Edition Praesens). (Wiener Studien zur Skandinavistik 11.) ISBN 3-7069-0227-3. Inskrifter på vapen är kända från många skrifttraditioner, så också runinskrifter. I den här volymen undersöker förf. runinskrifter på vapen från och med andra/tredje århundradet efter Kristus till medeltiden, fördelade på fyra kapitel: inskrifter från 2/3 århundradet e. Kr., från 4/5 århundradet e. Kr., från 6:e århundradet e. Kr., samt inskrifter där den yngre futharken använts. De cirka 300 vapen med runinskrift som härrör från den äldsta perioden utgör ungefär hälften av alla runinskrifter under perioden. Huvuddelen av dessa är funna i Skandinavien, något som förf. tar som intäkt för att runorna har sitt ursprung här. I ett särskilt kapitel undersöker förf. om inskrifterna visar spår av påverkan från andra skrifttraditioner, särskilt den latinska. Boken är rikt illustrerad och avslutas med ett kort appendix om två förfälskade inskrifter, förkortningslista, bibliografi, förteckning över avbildningar och fyra register: ett allmänt, samt fyndortsregister, ordregister och namnregister.

C.P.

Anu Laanemets, Dannelse og anvendelse af passiv i dansk, norsk og svensk, 107 s., Tartu 2004 (Tartu University Press). (Nordistica Tartuensia 11.) ISBN 9985-4-0422-X. ISSN 1406-6149. Detta är en lätt redigerad version av författarens magisteravhandling, framgångsrikt försvarad i Tartu 2004. Förf. studerar användningen i skrift av *s*-passiv, *bli*-, *vara*- och *få*-passiv i danska, norska och svenska, och finner, föga överraskande, att svenskans bruk av dessa passiver signifikant avviker från hur de brukas i danska och norska. Till skillnad från danska och norska kan svenskan bilda *s*-passiv i perfektum och pluskvamperfektum, medan möjligheterna att bilda *bli*-passiv är betydligt mer begränsade av semantiska och syntaktiska faktorer i svenskan än i danskan och norskan. Boken innehåller också ett kapitel om olika passivdefinitioner, och förf. påvisar att vissa av de skillnader i passivbruk mellan de olika språken som påpekats i litteraturen har sin grund i att passiv definierats delvis olika för de olika språken.

C.P.

Svenska runor av Thorgun Snædal och Marit Åhlén. Fotografier av Bengt A. Lundberg. 143 s., Stockholm 2004 (Riksantikvarieämbetet). ISBN 91-

7209-366-8. Detta är en aptitretande presentation för en bredare intresserad allmänhet av allt vad våra runstenar har att berätta, rikt illustrerad med tilltalande färgbilder. Efter riksantikvariens korta förord följer ett inledande avsnitt om "Runor, inskrifter och historia". Här får man scheman över de viktigaste runraderna, en kronologisk exposé över runstens-tiden och dess förlängning in i medeltidssamhället och en enkel handledning i att läsa de runsvenska texterna, liksom korta glimtar av runstensstilar, bildmotiv och runstensvård. Huvuddelen av boken redovisar de främsta exemplaren ur runstensskatten landskapsvis, från Jämtland i norr till Skåne i söder, samtidigt som den speglar runstenarnas faktiska geografiska spridning inom landets nuvarande gränser. Sist ges "Litteratur och lästips" för den som vill komma vidare, och — som sig bör — ett geografiskt register till alla ortnamnen i den löpande texten. G.H.

Ludger Zeevaert, Interskandinavische Kommunikation. Strategien zur Etablierung von Verständigung zwischen Skandinaviern im Diskurs. 420 s., Hamburg 2004 (Verlag Dr. Kovae). (Schriftenreihe Philologia. Sprachwissenschaftliche Forschungsergebnisse. Band 64.) ISBN 3-8300-1425-2. ISSN 1435-6570. I denna bearbetade version av författarens doktorsavhandling från Hamburg 2003, undersöks den receptiva flerspråkighet som är typisk för interskandinavisk kommunikation: de samtalande kan med viss anpassning fortsätta att tala sitt eget språk (danska, norska, svenska) och ändå i stor utsträckning göra sig förstådda. I anslutning till en artikel av Erik Hansen från 1994 benämner förf. detta för "semikommunikation"; det är viktigt att poängtera att det inte rör sig om någon "halv" kommunikation, eftersom deltagarna förstår varandra. Materialet till undersökningen har förf. hämtat från inspelningar av deltagarna vid fyra möten med skandinaviska universitetsförvaltningsanställda. I ett av bokens centrala kapitel utreder förf. semikommunikationens strategier, som långsammare tal, undvikande av ord som man vet har annan betydelse i andra nordiska språk, anpassning av räkneorden, undvikande av utfyllnadsord m.m. C.P.

*

An Overview and Reference Grammar. Utg. Höskuldur Thráinsson, Hjalmar P. Petersen, Jógvan í Lon Jacobsen, Zakaris Svabo Hansen. 501 s., Tórshavn 2004 (Føroya Fróðskaparfelag). ISBN 99918-41-85-7. Alla de nordiska språken har nyligen fått eller står i begrepp att få moderna fyl-liga referensgrammatikor. Den här anmälda färöiska grammatiken är

med sina 500 sidor en av de minst omfångsrika, men med tanke på hur lite som finns skrivet om modern färöiska innebär den ett stort steg framåt, och man kan utan vidare förutspå att den kommer att bidra till ökad forskning i färöiska. Grammatiken behandlar i olika kapitel färöisk ortografi och uttal (ca 10 s.), fonologi (ca 30 s.), böjning (ca 140 s.), ordbildning (ca 20 s.) och syntax (ca 120 s.). Till detta kommer ett kapitel om dialekter och synkron variation (ca 25 s.) och ett om språkhistoria och diakron variation (ca 80 s.). Förutom en fyllig bibliografi i bokens slut avslutas varje kapitel med bibliografiska referenser. En lista över färöiska ordböcker, ett språkregister och ett sakregister avslutar denna ytterst välkomna färöiska referensgrammatik. C.P.

Gísli Sigurðsson, The Medieval Icelandic Saga and Oral Tradition. A Discourse on Method. 392 s., Cambridge, MA & London 2002 (Harvard University Press). (Milman Parry Collection of Oral Literature 2.). ISBN 0-674-01457-X. Detta är en översättning till engelska av Nicholas Jones av det 2002 utkomna isländska originalet *Túlkun Íslendingasagna í ljósi munnlegrar hefðar*, anmält i ANF118 (2003), s. 243. C.P.

Andrea de Leeuw van Weenen, Lemmatized index to The Icelandic Homily Book. Perg. 15 4° in *The Royal Library Stockholm.* 204 s., Reykjavík 2004 (*Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi*). (*Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi. Rit 61.*) ISBN 9979-819-87-1. Den isländska homilieboken skrevs omkring 1200, troligen vid benediktinerklostret på Þingeyrar i norra Island. Det svenska Antiquitetskollegiet förvärvade manuskriptet 1682, och det har sedan dess förvarats på Kungliga biblioteket i Stockholm. Författarens facsimileutgåva av manuskriptet med en diplomatarisk transkription av texten publicerades av Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi 1993, anmält i ANF 109 (1994), s. 232 f. Föreliggande lemmatiserade index till den isländska homilieboken är baserat på en oberoende morfologisk analys av texten i den just nämnda utgåvan, och alla referenser är till sida och rad i den diplomatariska transkriptionen. Indexet ersätter Ludvig Larssons index från 1891 i *Ordförrådet i de äldsta isländska handskrifterna*, som publicerades i endast 200 exemplar och där alla referenser var till Theodor Wiséns numera ålderdomliga utgåva av den isländska homilieboken från 1872. Förutom ordförteckningen med angivande av alla ställen i texten där det aktuella lemmat förekommer innehåller volymen ett förord där bakgrunden till indexet presenteras; bl.a. visar förf. hur den databas konstruerades som ligger till grund för indexet. I avsnittet Errata pekar förf. på fel dels i Larssons *Ordförrådet*,

dels i sin egen utgåva från 1993. Efter själva indexet följer ett register över icke-initiala delar av de sammansatta orden i texten. C.P.

Mál i Mæti. Greinasavn eftir Jóhan Hendrik W. Poulsen útgivið í sambandi við sjeyti ára føðingardag hansara 20. juni 2004. Red. Anínnur Johansen & Hans Joensen. 534 s., Tórshavn 2004 (Føroya Fróðskaparfelag). ISBN 99918-41-84-9. Jóhan Hendrik Winther Poulsen har praktiskt arbetat med det färöiska språket under hela sitt yrkesverksamma liv, och är en välkänd person i nordiska språkvårdskretsar. Han hedrades 2004 med en festskrift som innehåller artiklar han skrivit genom åren, liksom ett antal tidigare opublicerade bidrag, t.ex. några tal och inlägg vid sammankomster. Den första artikeln, "Um Finnbogarimu færeysku", har tidigare publicerats i *Skírnir* 1963. Här finns vidare en översiktsartikel om färöiskt språk och litteratur, en redogörelse för s.k. gøtudanskt, en beskrivning av färöiskans nusituation och en av engelskans inflytande på det färöiska språket. Bland volymens personnamnsstudier finns en artikel om "fólkanøvn í Føroyum", en undersökning av den färöiska seden att ge barn födda på en fredag namn som har fonetisk likhet med veckodagens namn, studier rörande färöiska släktnamn och av personnamn i färöisk skönlitteratur. Några artiklar rör Christian Matras vittfamnande verksamhet. I volymens senare del ingår artiklar om "Orð og yrði", varav några inte tidigare publicerade samt ett urval korta ordstudier. I boken förtecknas även nyord som Jóhan Hendrik Poulsen genom åren skapat. I en samlingsvolym som denna är innehållsliga överlappningar ofrånkomliga, men de förtar inte bokens värde. Det är i stället att hoppas att den kan stimulera till forskning om detta intressanta nordiska språk. Att viktiga upptäckter ännu kan göras i det levande språket visar inte minst utredningen av ordet *ón*. L.-E.E.

Katja Schulz, Riesen. Von Wissenshütern und Wildnisbewohnern in Edda und Saga. 332 s., Heidelberg 2004 (Universitätsverlag Winter). (Skandinavistische Arbeiten. Band 20.) ISBN 3-8253-1570-3. Boken är en lätt bearbetad version av en avhandling, framlagd 2002 vid Johann Wolfgang Goethe-Universität i Frankfurt. Den redovisar utförligt alla upptänkliga aspekter på den fornnordiska människans föreställningar om och relationer till jättars förekomst, utseende, liv och funktioner, så som de speglas i den fornvästnordiska litteraturens huvudgenrer, eddan, skaldediktningen och fornaldarsagorna. Iakttagelserna förankras i citat och omfattande notapparater till illustrerande textställen. De sätts också i relation till motsvarigheterna i det äldre kontinentaleuropeiska kultursamhället.

Inledningsvis presenteras föreställningarnas utbredning, avgränsningen mot andra mytologiska väsen, *jätte*-terminologin och en analys av det ordsemantiska fältet *jättar*, *tursar*, *resar*, *troll* m.fl. som det framstår i texterna och den vetenskapliga diskussionen. Utgångspunkten blir sedan eddadiktningens föreställningar om jättar som gudarnas antagonister, om deras kroppsstorlek, övernaturliga krafter och kunskaper, deras roll som jordens urinvånare, förbindelser med människor på gott och ont; som dumma, primitiva hjälpare eller som skrämmande, obehaglig övermakt, deras geografiska hemvist etc. Eddans motivkretsar och teman jämförs därpå med motsvarande föreställningsvärld speglad i skaldediktningen respektive fornaldarsagorna. Den kronologiskt konstaterbara förändringen i föreställningarna om jättar visar på en kontinuitet med stark schematisering och förenkling av den tidigare mera mångfacetterade bilden. Jättarna blir grövre, dummare och ganska lättbesegrade sagofigurer. Avslutningens citat och motto: "Und fragst du nach den Riesen, du findest sie nicht mehr." överlåter till läsaren att själv följa spåren in i kärnproblematiken: jättarna som symbolisk-allegorisk mytisk övermakt, främlingsskapets symboler, gudarnas motvikt. G.H.

Klaus von See, Beatrice la Farge, Wolfgang Gerhold, Debora Dusse, Eve Picard, Katja Schulz, Kommentar zu den Liedern der Edda. Bd. 4: Heldenlieder. Helgakviða Hundingsbana I, Helgakviða Hiorvarðssonar, Helgakviða Hundingsbana II. 810 s., Heidelberg 2004 (Universitätsverlag Winter). ISBN 3-8253-5007-x. Den nya, moderna och allsidigt utförliga Eddakommentaren, inledd med presentationen *Skirnismál. Modell eines Edda-Kommentars* 1993, följd av band 2 (1997) och 3 (2000) med gudadiktorna (anmälda i ANF 116 (2001), s. 317 ff.), fortsätter här med hjältediktorna i ett inledande fjärde band kring de tre Helge-diktorna. För hela utgivningsarbetet planerade övergripande analyser, kommentarer, register m.m. hänvisar redaktionen till vidare till projektets hemsida (www.uni-frankfurt.de/fb10/edda/download.html). Med Neckel-Kuhn-utgåvans femte upplaga 1983 som bas, och ortografi enligt Neckels tredjeupplaga 1936, kommenteras planenligt varje text avseende bibliografi (här gemensam för de tre dikterna), handskriftsbeskrivning, forskningshistorik, stoffhistora, idéinnehåll, komposition, metrik, ordförråd och stilistik, litteraturhistoria och datering. I exkurser avhandlas nornor, valkyrior, ordet *vikinger*, havsguden *Rán*, havets jättinnor, fylgior och ordet *jól*. Kommentaren till varje enskild numrerad strof inleds med originaltext plus textnära översättning till tyska inom ram. G.H.

Heiko Uecker, Ein Wörterbuch zum Wiener Psalter. 233 s., Bonn 2004 (*Germanistisches Seminar der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität*). ISBN/ISSN saknas. Ordboken upptar alla substantiv, verb, adjektiv och adverb i Cod. Vind. 271, utg. av förf. som volym 27 i Bibliotheca Arnsmagnæana, Serie B, Köpenhamn 1980. Varje upptaget ord ges en latinsk översättning och för varje ord anges samtliga ställen där det förekommer i texten. Volymen innehåller också en kortare inledning, ett latinislandskt register samt en källförteckning. C.P.

Heiko Uecker, Geschichte der altnordischen Literatur. 309 s., Stuttgart 2004 (Reclam). ISBN 3-15-017647-6. I boken får läsaren en översikt över framför allt den medeltida isländska litteraturen. Heiko Uecker, professor i nordisk filologi vid universitetet i Bonn med en bred vetenskaplig produktion om skandinavisk litteratur i bagaget, tecknar först en bakgrund, och lämnar därefter relativt koncentrerade redogörelser för den religiösa litteraturen, Snorres Edda, de grammatiska avhandlingarna och medeltida itinerarier och komputistik, vidare den historiografiska litteraturen, islänningasagorna, fornaldarsögur, riddarasögur, den poetiska Eddan och skaldediktningen och en hel del annat. Man slås av mångsidigheten hos och omfattningen av den medeltida isländska litteraturen, även om man också här och var möter bidrag från övriga Norden, som Birgittas Uppenbarelser, Själinna tröst, Um styrilsi konunga ok höfdhinga, Erikskrönikan, Saxo Grammaticus' Gesta Danorum och Eufemiavisorna. Kanske kunde just dessa delar i boken ha fördjupats och breddats en smula. En omfattande bibliografi och flera värdefulla register avslutar boken. I förordet deklarerar författaren två utgångspunkter för sitt översiktsarbete: "die Anschauung, dass die gesamte altnordische Literatur ein Teil der europäischen Literatur ist, der sie viel zu verdanken hat: Schrift, Christentum, Gelehrsamkeit, Bildungswesen und kontinentaler und englisch-irischer Import", vidare tanken att man beträffande i första hand den isländska litteraturen "mit der Herausbildung und Konstruktion einer nationalen, kulturellen Identität zu tun hat". Dessa perspektiv är viktiga att ha i minnet när man läser Ueckers översiktsverk.

L.-E.E.

*

Marita Akhøj Nielsen, Anders Sørensen Vedels filologiske arbejder. Første bind. Analyser og tolkninger. Andet bind. Tekstbilag, Litteraturlister, Register. 820 + 12 s., København 2004 (C.A. Reitzels Forlag). (Universitets-

Jubilæets danske Samfunds Skriftserie 562.) ISBN Bind 1–2: 87-7876-378-9, Bind 1: 87-7876-379-7, Bind 2: 87-7876-380-0. Om filologiska arbeten av prästen, slottspredikanten, rikshistoriografen, författaren/stilisten, översättaren, bokutgivaren m.m. Anders Sørensen Vedel (1542–1616) handlar denna gedigna doktorsavhandling, framlagd i København den 19 november 2004. Första bandet rymmer tolv kapitel: 1. Undersökningens syfte och förutsättningar — litteraturen om Vedel; språkvetenskapens historiografi. 2. Vedels publikationer — utgivning, psalmdiktning, predikningar, hyllningsdikter, översättningar, tal, vissamlingar etc., samt handskrifter med filologiskt innehåll. 3. Vedels arbetsmetoder — excerptsamlingar och etymologiska diskussioner. 4. Vedels syn på språkforskningen och språket som hjälpmedel för att förstå källskrifterna; språkbeskrivningen i hans tilltänkta Danmarkshistoria. 5. Vedels utforskning av "gotiskan" — västnordiska uppteckningar, texter, glossar, lexikografisk tradition, förteckningar över småord respektive benämningar på kungar och skepp, abbreviaturer, systematiska iakttagelser och Vedels källor (krönikor, sagor, lagtexter m.m. på västnordiska respektive historieskrivning på danska); hans excerpter och utnyttjande av ord och fraser. 6. Vedels etymologiska arbeten — struktur, syften, principer mot bakgrund av samtidens språkvetenskap; enskilda etymologier över ord och begrepp. 7. Danskt ordstoff — enkelord och kollokationer, t.ex. tvåledade paratagmer, förebilder och källor, visornas ordförråd, norvagismer och arkaismer. 8. Barbarismer — struktur, förebilder och källor. 9. Proprier — tryckta arbeten, handskrifter, namnlistor och samlingar. 10. Runologi — runor i äldre och samtida bruk. 11. Vedels vetenskapshistoriska betydelse speglad i signerade och anonyma verk i kronologisk ordning från hans samtid till Oehlschlägers och Grundtvigs 1800-tal. 12. Undersökningsresultat — den samlade värderingen av Vedel som filolog. Hela den minutiösa redovisningen i band 1 avslutas med en engelsk sammanfattning. Det andra bandet innehåller textbilagor med fyra tidigare opublicerade handskrifter inklusive utgivningsprinciper, handskriftsbeskrivningar, kommentarer och översättningar. Här finns också förteckningar över handskrifter, Vedels arbeten, andra källor och sekundärlitteratur. Bandet avslutas med register över danska (och ett svenskt), norröna, låg- respektive högtyska, latinska och grekiska ord samt proprier, plus ett författar- och verkregister och en kort lista över första bandets illustrationer. Fylld av beundran över avhandlingsförfattarens nit och avundsvärt breda kulturhistoriska beläsenhet kan anmeldaren inte annat än instämma i förordets inledande rader: För att arbeta vetenskapligt med äldre dansk litteratur måste man vara teolog, klassisk och

nordisk filolog, och historiker. En polyhistor som Vedel kräver sin polyhistor, eller åtminstone ett särdeles gediget tvärfackligt samarbete.

G.H.

Take Danish — for instance. Linguistic studies in honour of Hans Basbøll presented on the occasion of his 60th birthday 12 July 2003. Ed. by Henrik Galberg Jacobsen, Dorthe Bleses, Thomas O. Madsen and Pia Thomsen. 314 s., Odense (University Press of Southern Denmark). (University of Southern Denmark Studies in Linguistics 15.) ISBN 87-7838-826-0. I denna festskrift till Hans Basbøll, professor i skandinavisk lingvistik vid Odense Universitet sedan 1975, har utgivarna samlat 29 bidrag som spänner över vida ämnesområden: fonologi, morfologi, språktilläggnan, datamaskinell lingvistik, lingvistisk teori och modellbyggnad, alla områden där festföremålet har lämnat viktiga bidrag. I utgivarnas förord ges en kort presentation av Hans Basbølls akademiska karriär, och i bokens slut följer en förteckning över hans skrifter. Som sig bör innehåller också festskriften ett fotografi av festföremålet och en Tabula Gratulatoria.

C.P.

*

Den fleirspråklege utfordringa. Red. Helge Sandøy, Endre Brunstad, Jon Erik Hagen og Kari Tenfjord. 136 s., Oslo 2004 (Novus forlag). ISBN 82-7099-387-5. Boken tar upp frågor som aktualiserats av den moderna internationaliseringen: dominerande enspråkiga kulturer som de danska, isländska, norska och svenska tvingas idag att i allt högre grad anpassa sig till en situation där flera språk och kulturer gör anspråk på utrymmet. Boken, som är resultatet av ett seminarium som hölls på Schæffergården i Köpenhamn 2003, innehåller förutom Helge Sandøys inledning sju artiklar om olika frågor i samband med den ökande flerspråkligheten. Fyra av dem, skrivna av Stephen J. Walton, Eddie Williams, Sigve Gramstad och Jon Erik Hagen, handlar om språkliga rättigheter och skyldigheter, och de övriga tre, författade av Jannis Androutsopoulos, Pia Quist och Lars Anders Kubrandstad, om språkidentiteter. Boken avslutas med en förteckning över författarna och deras e-postadresser.

C.P.

Lars S. Vikør, Dialektar som skriftspråk i tre norske distrikt. 319 s., Oslo 2004 (Novus forlag). ISBN 82-7099-400-6. Att skriva på dialekt medför en hel del rättskrivningstekniska problem, i Norge så väl som på annat håll. Det finns vanligen ingen officiell eller inofficiell rättskrivningsnorm att tillgå, och vissa av de ljud och ljudoppositioner som nyttjas i dialekten är

svåra att uttrycka med det tillgängliga alfabetet. I den här anmälda monografin studerar förf. hur dialektskribenter i de tre norska distrikten Gudbrandsdalen, Indre Hordaland och Trøndelag har gått till väga när de har skrivit på sin dialekt i texter som riktar sig till vanligt folk. Som förf. visar balanserar skribenterna mellan hänsynen till dialektuttalet och hänsynen till läsare som är vana vid en skriftbild i bokmål och nynorsk och därför kan ha det svårt att läsa sin egen dialekt. Förf. kan belägga stor variation mellan olika skribenter: somliga försöker vara trogna sin dialekt också i skrift, medan andra gör långtgående anpassningar i riktning mot normalortografin. Efter en inledning där problemet med att skriva på dialekt preciseras ger förf. en kort översikt över i vilka skriftspråksgenrer man kan hitta dialekt: dialekten kan brukas i lyrik och skönlitterär prosa, men så gott som aldrig i sakprosa, möjligen med undantag av folkminnen och lokalhistorier. Det finns också mycket få exempel på professionell dramatik skriven på dialekt. I tre kapitel behandlas så skriven dialekt i de tre undersökta norska distrikten. Alla kapitlen inleds med en lista över författare som skrev eller skriver på dialekt, följd av en genomgång av dialektens språkliga drag, särskilt de som kan vara besvärliga att återge i skrift. Därefter presenteras skribenterna en efter en, med analys av deras ortografiska strategier. För varje skribent ges också ett textprov. Därpå visar förf. övergripande hur de olika skribenterna tacklat problemet med att i skrift återge de specifika dragen i dialektens ljudsystem. Boken avslutas med en konklusion, en fyllig bibliografi och ett författarregister.

C.P.

*

Barn utvecklar sitt språk. Red. av Louise Bjar & Caroline Liberg, 292 s., Lund 2003 (Studentlitteratur). ISBN 91-44-02793-1. Boken vill ge kunskap om barns språkutveckling från födelsen fram till 10 år med utgångspunkt i aktuell forskning. Förutom ett inledande kapitel av utgivarna, som bl.a. innehåller en fyllig presentation av författarna, består boken av tretton kapitel. Louise Bjar och Caroline Liberg skriver om språk i sammanhang, Nicklas Abrahamsson och Kenneth Hyltenstam om barndomen som en kritisk period för språkutveckling, och Sven Strömqvist om barns tidiga språkutveckling. De följande tre kapitlen tar upp barns utveckling i olika avseenden: Caroline Liberg skriver om samtal i utveckling, Louise Bjar om barnens uttalsutveckling och Monica Axelsson om andraspråksinlärning i ett utvecklingsperspektiv. Ulf Fredriksson och Karin Taube behandlar svenska som andraspråk och kulturmöten, Ulrika Nettelbladt

och Christina Reuterskiöld Wagner icke-fungerande samspel (pragmatisk språkstörning). Kristina Hansson skriver om att bedöma barns språk och kommunikation, och Caroline Liberg om möten i skriftspråket. Ytterligare fall av språkstörningar är teman för de avslutande tre kapitlen. Ingrid Häggström skriver om elever med läs- och skrivsvårigheter, Barbro Bruce om bokstavsbarren och bokstäverna, och Kerstin Naucler och Eva Magnusson om språkstörningar i tal och skrift. C.P.

Mona Blåsjö, Studenters skrivande i två kunskapsbyggande miljöer. 321 s., Stockholm 2004 (Almqvist & Wiksell International). (Acta Universitatis Stockholmiensis.) (Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series 37.) 2004. ISBN 91-22-02096-9. ISSN 0562-1097. Doktorsavhandlingen behandlar studenters skrivande på högskolenivå, och hur studenternas skrivande förhåller sig till "de kunskapsbyggande miljöer som utbildningsinstitutionerna utgör". Konkret studeras här studentskrivandet i nationalekonomi och historia. Blåsjö arbetar diskursanalytiskt, och tar sina teoretiska utgångspunkter i dialogistiska och sociokulturella forskningsriktningar grundade på Bachtin, Vygotskij m.fl. En utgångspunkt är att se skrivandet i förhållande till miljö, genrer, skribenternas roller etc., en annan att lyfta fram sambandet mellan språkbruk, dialogicitet och kunskapsyn. Efter inledande kapitel om teori, material och metod följer en omfattande resultatdel, vari respektive institutionsmiljö studeras vad gäller professionell diskurs, undervisningspraktik och studenternas skrivande. Rubrikerna i dessa kapitel är mycket talande. Den professionella diskursen presenteras för nationalekonomernas del under rubriken "Vi ser att slutsatsen blir ...", och för historikernas del under rubriken "Forskarens plikt att krångla till ...". Vad gäller studentskrivandet är kapitelrubriken för nationalekonomerna "Vi gör först följande antaganden ..." och för historiestudenterna "Man kan ställa sig kritisk till ...". En slutsats bland avhandlingens många är att historiestudenterna tycks komma längre i sin socialisering, eftersom de bl.a. genom sitt skrivande aktivt och bidragande deltar i en praktikgemenskap. Blåsjö söker också formulera några pedagogiska slutsatser och understryker därvid bl.a. behovet av kollektiv tillämpning av det man förväntar sig att studenterna skall utveckla i sina studier (t.ex. kritiskt tänkande) och behovet av interaktion i grupp under uppsatsarbetet. Avhandlingen, som avslutas med en diskussion om teori och metod, väcker många tankar kring det akademiska skrivandet och dess förutsättningar. Det är att hoppas att den blir läst och att resultaten beaktas i akademisk praktik framöver. L.-E.E.

Gustav Bockgård, Syntax som social resurs. En studie av samkonstruktionssekvensers form och funktion i svenska samtal. 298 s., Uppsala 2004 (Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet). (Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 64.) ISBN 9-506-1769-9. ISSN 0083-4661. En förutsättning för ett samtal är att deltagarna samarbetar, d.v.s. varje deltagare måste anpassa sig till de andra deltagarna. I den här intressanta avhandlingen studeras ett specialfall av sådan anpassning, nämligen samkonstruktion: två deltagare yttrar var sin replik som tillsammans bildar en syntaktiskt sammanhängande språklig struktur. Det kan röra sig om luckifyllande tal i samband med en fråga, men också om att den ene deltagarens replik passar in som en lämplig syntaktisk och semantisk-pragmatisk fortsättning av den syntagm som den andre deltagaren börjat producera. Som förf. visar kan det röra sig om att lägga till ett obligatoriskt led (som t.ex. ett objekt eller en prepositionsreaktion) eller att expandera en i och för sig fullständig syntagm. Syftet med avhandlingen är att kartlägga de minimala samkonstruktionssekvensernas struktur och sociala funktion. En minimal samkonstruktionssekvens definieras av förf. som bestående av tre drag: talare A gör ett förstadrag som talare B expanderar på något sätt, varefter A godkänner, underkänner eller kvitterar tillägget. De metoder som förf. använder i sin undersökning är hämtade från den interaktionella lingvistik (lingvistiskt influerad samtalsanalys). I fokus står undersökningen av hur språklig form interagerar med olika sociala normer och strukturer och med de handlingar som utförs under samtalet. Ett tydligt mönster är att talarna inte interagerar i syfte att avbryta talaren eller manipulera yttrandet, utan att interaktionen snarare stärker solidariteten mellan talarna. C.P.

Bästa språket. Ett urval artiklar ur Språklådan i Upsala Nya Tidning, red. Eva Aniansson. 233 s., Uppsala 2004 (Hallgren & Fallgren). (Ord och Stil. Språkvårdssamfundets skrifter 35.) ISBN 91-7382-793-2. ISSN 0347-5379. Denna läsvärda och användbara samlingsvolym innehåller 87 artiklar om språkvård i vid mening, tidigare publicerade i Språklådan i Upsala Nya Tidning under perioden 1990–2004. Volymen inrymmer också en kortare inledning och en matnyttig översikt över språkliga hjälpredor, omfattande bl.a. ordböcker, skrivregelsamlingar, grammatikor, språkspalter, böcker med svar på språkfrågor och böcker om språk och språkvård, samt adresser till webbplatser och textsamlingar. Den avslutas med ord- och sakregister, register över författare och publiceringsdatum och en kort presentation av författarna, av vilka de flesta har anknytning

till Uppsala universitet. De 87 artiklarna är ordnade i fyra ämnesgrupper, alla med en kortare inledning. Avdelningen "Människor emellan" handlar om situationer där valet av ord eller uttryck inverkar på det fortsatta samspelet. Avdelningen "Finns det en regel?" fokuserar på tvetydigheten i begreppet regel: regler för att klara hanteringen av ytfenomen som stavning och interpunktion, och omedvetna regler som styr den enskilda talarens språkbruk. Den tredje avd., "Ord speglar kultur", innehåller ett antal studier över äldre och nyare ord och ordbetydelser. Den fjärde avd., "Klargörande grammatik", tar upp grammatiska spørsmål och resonerar om den komplicerade satsstruktur som vi behärskar i vårt modersmål utan att kunna beskriva den med grammatiska termer.

C.P.

Charlotte Engblom, Samtal, identiteter och positionering. Ungdomars interaktion i en mångkulturell miljö. 209 s., Stockholm 2004 (Almqvist & Wiksell International). (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology 34.) ISBN 91-22-02075-6. ISSN 0562-1097. I denna avhandling undersöker förf. med samtalsanalytisk metod hur ungdomar i en mångkulturell miljö (Stockholmsförort) relevantgör identitet, och hur identiteternas relevans kan förstås utifrån samtalssituationen i stort. Interaktionens och situationens roll för individens identitet står i centrum för undersökningen. Förf. undersöker samma ungdomar i olika typer av samtalssituationer (arrangerade samtal, intervjuer och ungdomarnas egenhändigt gjorda inspelningar i skolan och på fritiden) för att se hur individen aktivt utformar sin identitet i spänningsfältet mellan deltagarna i samtalet. Inledningsvis ger förf. en översikt över forskning om samtal, identitet, etnicitet, unga och mångkultur, följt av ett kapitel om teoretiska riktpunkter och metoder och en översikt över materialinsamling och material. Deltagarna i undersökningen är tolv gymnasister mellan 16 och 19 år; sju av dessa gjorde egeninspelningar, och sex av dem intervjuades av förf. Resultaten av undersökningen redovisas i fem kapitel, av vilka det första beskriver innehåll och struktur i fyrpartssamtalen; syftet var främst att skapa en överblick över innehållet och på så sätt ge en bakgrund till de kommande analyserna, men också att se hur innehållet är strukturerat. I fyrpartssamtalen är grupptillhörigheten den identitet som samtalen relevantgör. Denna studeras närmare i kapitlet *Vi och grupptillhörighet*, där förf. undersöker bruket av inkluderande och exkluderande *vi* i materialet. Bland de grupper som ungdomarna väljer att räkna in sig i märks de som har etnisk koppling, och denna typ ägnas ett eget kapitel, där förf. tar upp bostadsområde, skola, språk, religion, kul-

tur och släktskap. Ungdomarna kan emellertid också värja sig mot att bli kategoriserade som ingående i en särskild etnisk grupp, och sådana uttryck för motstånd mot kategoriseringar studeras i ett särskilt kapitel. Det sista resultatkapitlet presenterar en närstudie av tre av ungdomarna för att undersöka den intraindividuell flexibiliteten i andra situationer. Efter en avslutande diskussion följer en summary på engelska, litteraturförteckning och två bilagor. Avhandlingen är ett gott exempel på hur en språkvetenskapligt baserad studie kan användas för att ge svar på relevanta samhällsfrågor. C.P.

Magnus Fernberg, Kåseristil, 335 s. Göteborg 2004 (Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet). (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 1). ISBN 91-87850-25-7. ISSN 1652-3105. Med utgångspunkt i ett kärnmaterial bestående av 288 kåserier av sex kåsörer från Göteborgs-Postens stående kåserispalt under perioden juli 1998 – juni 1999 vill förf. till denna avhandling beskriva kåseristilen. För att få perspektiv på kärnmaterialet undersöker förf. också ett slumpvis urval av 30 kåserier skrivna av åtta klassiska kåsörer, samt 40 kåserier publicerade i Göteborgs-Posten 1916–1989, fem från varje decennium. Den grundläggande hypotesen är att det konstituerande för kåseristil är en förtrolig ton. Undersökningen presenteras i 16 kapitel. Inledningsvis redogör förf. för sina metodiska och teoretiska överväganden och för de historiska förutsättningarna för dagens kåseristil. Därpå följer i två kapitel en genomgång av hur de åtta klassiska kåsörerna skriver, samt hur kåseristilen utvecklats i Göteborgs-Posten från det första kåseriet som publicerades 1916. Kap. 6–13 presenterar analysen av kärnmaterialet. I kap. 6 tar förf. upp det han kallar för "ingången", sådant som har att göra med påbörjandet av läsningen av ett kåseri; hit hör typografi, styckeindelning o. dyl., men också rubrik och den inledande meningen. Kap. 7 behandlar kommunikationssituationen i texten, faktorer som perspektiv, empati och modalitet. Kap. 8 belyser innehållets språkliga gestaltning, med nedslag i ämnesvalet, anföringssatser och samspelet relation och direkt anföring. I kap. 9 undersöks mer i detalj hur språket påverkas av innehållet; i centrum för intresset står textprogression, textbindning och läsbarhet. Den syntaktiska uppbyggnaden är temat för kap. 10; särskilt fördelningen av olika makrosyntagmtyper, valet av fundament, förekomsten av underordnade satser och fraser och passivkonstruktionen. Kap. 11 behandlar orden; här studeras ordklasser och ordvariation, nyord, lånord, fult språk och för genren karakteristiska ord. Stilfigurer, bildspråk och ironi tas upp i kap. 12, och till slut redovisas i kap. 13 hur kåseri kan avslutas. För vart

och ett av undersökningsobjekten i kap. 6–13 presenterar förf. också en närstudie av tre kåserier. Kap. 14 innehåller en jämförelse av kåseristilarna hos de sex kåsörerna i kärnmaterialet, och i kap. 15, rubricerat "Kåsören, redaktören och läsaren" redovisar förf. resultatet av intervjuer med fem av kåsörerna och tre redaktörer. I det avslutande kap. 16 sammanfattar förf. sina resultat. Visserligen har undersökningen visat att kåserier varierar till form och innehåll, men det verkar som om det finns ett antal stildrag vilka kåserier har mer eller mindre av, och att prototypiska kåserier rymmer fler kåseridrag än texter från närliggande genrer. Förf. anser också att hans studie visat att alla kåserier förenas av en ton av förtrolighet, och att studien således har verifierat utgångshypotesen. Avhandlingen avslutas med litteratur- och materialförteckning, engelsk Summary och ett återgivande av de 30 kåserier som närstuderas i kap. 6–13. C.P.

Anna Gunnarsdotter Grönberg, Ungdomar och dialekt i Alingsås. 394 s., Göteborg 2004. (Nordistica Gothoburgensia 27.) (Acta Universitatis Gothoburgensis.) ISBN 91-7346-506-2. ISSN 0078-1134. Avhandlingens huvudsyfte är att studera språklig variation bland gymnasieungdomar i Alingsås, bl.a. i vilken utsträckning den beror på orientering mot hemorten, Göteborg, Stockholm eller andra platser. Ett annat tema är språklig variation sedd ur ett förändringsperspektiv, t.ex. tecken på pågående dialektutjämning eller regionalisering. Vid analysen av gruppidentifikation beaktas kön, typ av gymnasieprogram, bostadsort och livsstil. Livsstil innefattar exempelvis klädstil, musik- och kafévanor, fritidsintressen, attityder till hemorten, planer för yrkesval eller fortsatta studier och framtidsdrömmar, och är m.a.o. ett vittfamnande begrepp. Efter att i de första kapitlen ha diskuterat övergripande teorier och metodfrågor samt presenterat materialet, intervjuer med nära hundra elever vid Alströmergymnasiet i Alingsås, redovisas själva analyserna. Lokalspråkligheten skattas på basis av det helhetsintryck som intervjuerna ger, äldre "alingsåsvarianter" som numera nästan helt ersatts av standardspråksformer beskrivs (*sa 'ska'* och *sulle 'skulle'*) och dialektala (regionala) varianter som håller på att ersättas av standardspråksformer (t.ex. de västsvenska diskurspartiklarna *la* och *änna*) redovisas. I det omfattande åttonde kapitlet behandlar författaren de variabler som är under påverkan från göteborgskt eller allmänt ungdomspråk. De många resultaten redovisas med hjälp av ett nittio-tal tabeller och över hundratrettio figurer, varav en del nog hade kunnat undvaras. I slutkapitlet dras trådarna samman. Frågan vilka sociala faktorer som har

störst betydelse för språkliga val är inte lätt att entydigt besvara, men det tycks vara så att "den variabel som oftast ger tydliga utslag är geografin". Intressant är också att se vad livsstilsanalysen kunnat ge. Författaren konstaterar på sista sidan att analysen "är ett försök att komplettera och kombinera traditionella sociala variabler, och det finns potential att utveckla denna metod för studier av språkförändring. Dels kan den täcka fler aspekter av informanternas sociala bakgrund, dels kan man komma ifrån det hierarkiska tänkande som präglar exempelvis sociala index för att fånga fler aspekter av hur sociala identiteter kan se ut i dagens samhälle". Livsstilsanalysen tillför onekligen studien något betydelsefullt, men behöver ytterligare finslipas såsom analysredskap. Avhandlingen stimulerar till många frågor och ger upphov till reflektioner kring dagens språkliga förändring. L-E.E.

Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.), Svenska som andraspråk — i forskning, undervisning och samhälle. 768 s., Lund 2004 (Studentlitteratur). ISBN 91-44-01108-3. Syftet med denna omfångsrika bok är att visa att det idag finns en kvalificerad och betydande forskning i svenska som andraspråk och en omfattande internationell forskning kring andraspråksinlärning och tvåspråkig utveckling och undervisning. Boken sammanfattar kunskapsläget efter mer än 25 års forskning, lärarutbildning och utvecklingsarbete inom området. Forskningen om andraspråksinlärning och andraspråksanvändning har flera olika inriktningar, som speglas i volyvens tre delar. Den första delen har titeln "Andraspråksinlärning och andraspråksanvändning — språkstrukturella och psykolingvistiska perspektiv", den andra "Andraspråksanvändning — sociolingvistiska och sociokulturella perspektiv" och den tredje "Utbildning och undervisning". De tio bidragen i den första delen behandlar fonologiska, morfologiska, syntaktiska och lexikala aspekter hos andraspråk, men också kodväxling, den kritiska perioden för språkinlärning och metaforiska uttryck. I ett fylligt inledande kapitel presenterar Björn Hammarberg de teoretiska ramarna för andraspråksforskning. Den andra delens sex bidrag tar upp språkideologiska begrepp som halvspråkighet och rinkebysvenska, frågan om flerspråkighet och identitet, multietniskt ungdomsspråk, attityder till brytning, barns språkliga socialisation före skolstarten och samtal och interaktivitet i ett andraspråksperspektiv. Den tredje delen, som innehåller nio bidrag, tar upp frågor om relationen mellan undervisning, språkutveckling och kunskapsutveckling hos flerspråkiga elever, och hur inlärningen kan stödjas via undervisning i olika former. Boken inleds med en presentation av författarna, ett förord av utgivarna, där olika perspek-

tiv på svenska som andraspråk presenteras, och avslutas med ett sakregister. Man kan bara instämma i utgivarnas förhoppning "att boken ska fungera som ett viktigt kunskapsunderlag och stöd för alla de lärare och andra aktörer som strävar efter att åstadkomma bättre förutsättningar för flerspråkig utveckling och framgångsrik andraspråksinläring och andraspråksanvändning i Sverige i framtiden".

C.P.

Olle Josephson, "ju". Ifrågasatta självklarheter om svenskan, engelskan och alla andra språk i Sverige. 191 s., Stockholm 2004 (Norstedts Ordbok). (Svenska Humanistiska Förbundets skriftserie 117.) (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 91.) ISBN 91-7227-406-9. Språknämndens chef kastar sig här med entusiasm, humor och socialt engagemang ut i en stimulerande språkpolitisk balansgång. I en kombination av debattskrift, pedagogiskt läromedel och språkhistoria beskrivs det senaste århundradets dynamiska språkutveckling i ett snabbt föränderligt och alltmera globaliserat samhälle, med språkpolitiska glimtar in i framtiden. Upp-takten är ett avsnitt om språkutveckling och språkvård 1880–1970, följt av ett mera värderande om tiden 1970 tills idag. Författaren, själv *att*-strykare, iakttar, argumenterar och provocerar, skoningslös mot "konjunktivgråtare" och aningslösa detaljpetare, i spänningsfältet mellan språkinriktade "kulturspråkvårdare", som i värsta fall skapar "monument att putsa", och användarinriktade "socialspråkvårdare", som riskerar åstadkomma en identitets- och historielös "meddelandemaskin". Experimentlustan är påfallande, stilen stundom språklig ekvilibristisk. Typografiskt välmarkerade och lömskt insmugna tillämpningar blandas, så att läsaren kanhända tvekar om författaren medvetet också på ortografisk nivå låter "succesivt" "förekoma" (s. 179 f.). Boken förmedlar författarens syn på hur den lingvistiska medvetenheten borde förändras i Sverige, en fråga om folkbildning och språkpolitik. Den tar upp begrepp som enligt författaren istället för raden av skenproblem (*större än han/honom* etc.) borde vara centrala i språkdebatten, diskuterade under etiketter som blandspråkspolicy, mångspråkighet, parallellspråkighet, etnifiering ("etnicitetsfällan"), internationalisering, visualisering, intimisering, teknifiering, andraspråk, kodväxling, standardspråk och nationalspråk. Det är ytligt sett ett brokigt virrvarr, men i sin kontext en stimulerande analys för både fackkunnigt yrkesverksam och allmänspråkligt intresserad publik.

G.H.

Ulf Larsson, De fyra elementen. En semantisk motiustudie i Gunnar Ekelöfs En Mölna-Elegi. 250 s., Stockholm 2004 (Almqvist & Wiksell Internatio-

nal). (*Acta Universitatis Stockholmiensis. New Series 35.*) ISBN 91-22-02079-9. ISSN 0562-1097. Avhandlingen kartlägger hur motivkomplexet de fyra elementen eld, luft, vatten och jord gestaltas språkligt i Gunnar Ekelöfs diktverk *En Mölna-Elegi* från 1960. Som förf. visar har recensenter och Mölna-forskare vaskat fram flera olika teman och motiv ur diktverket, varav de fyra elementen är ett. Undersökningen är inspirerad av semantiskt orienterad litteraturvetenskaplig strukturalism och intertextualitet, men också av strukturell semantik och semantisk fältteori. Den viktigaste inspirationskällan är Barsalous variant av semantisk ramteori. Efter inledning, forskningsöversikt, presentation av de teoretiska utgångspunkterna och ett metodkapitel ägnas ett kapitel åt varje element; boken avslutas med ett kapitel om elementens möten och ett resultat- och diskussionskapitel. Delar av diktverket återges i en bilaga. I metodkapitlet utvecklar förf. en lexikografisk derivationsmetod som han benämner *vidareslagningsmetoden*. Grovt sett innebär den att förf. med utgångspunkt i den betydelse som anges för resp. elementord i *Nationalencyklopedins ordbok* (NEO) slår vidare på ord i definitionen; av praktiska skäl begränsas antalet vidareslagningar till tre. Exempelvis får förf. utifrån NEO följande semantiska kedjor för *sol* resp. *blodomlopp*: *sol-lysande-ljus-låga-eld* och *blodomlopp-blod-vätska-flytande-vatten*, varigenom *sol* blir ett ord i den semantiska ramen kring *eld* och *blodomlopp* ett ord i den semantiska ramen kring *vatten*. C.P.

Mats Malm, *Det liderliga språket. Poetisk ambivalens i svensk 'barock'*. 352 s. Stockholm / Stehag 2004 (*Symposion*). ISBN 91-7139-666-7. Utgångspunkten för studien är de föreställningar om språkets hotfulla sinnlighet — liderlighet — som utvecklas under antiken och på olika sätt gör sig bemärkta i den västerländska litterära traditionen. Särskilt intressant blir denna föreställning i det svenska 1600-talet och tidiga 1700-talet, dels därför att man då medvetet strävar efter att etablera en svensk litteratur, dels därför att föreställningen om det liderliga språket är viktig för förståelsen av kategorier som 'barock' och 'klassicism'. I sin monografi kartlägger förf. den hotfulla liderligheten i språket med olika nedslag i litteraturen: Spegel, Stiernhielm (med en ingående analys av Herkules), Columbus, Skogekär Bergbo, Lucidor, Runius, Brenner m.fl. Studien leder honom till en närmare undersökning av barocken och det liderliga språket, som utmynnar i frågan Vart tog det liderliga språket vägen? Svaret som förf. ger, om än med viss reservation, är att föreställningen om det liderliga språket gradvis avtar, särskilt mot slutet av 1700-talet. Monografin avslutas med en exkurs om språket, konsten och konstnären

i Stiernhielms filosofiska fragment, engelsk summary, abstract, fotnoter, käll- och litteraturförteckning och personregister. C.P.

Rickard Melkersson, I begynnelsen af majo. Om kodväxling i Linnés Iter Lapponicum 1732. 52 s., Göteborg 2004. (Meddelanden från Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet (MISS) 48.) ISSN 1102-4518; Ida Larsson, Språk i förändring. Adjektivändelserna -a och -e från fornsvenska till nysvenska. 100 s., Göteborg 2004. (MISS 49.) ISSN 1102-4518. Två häften i rapportserien MISS utkom under året. Rickard Melkerssons studie syftar till att granska de latinska elementen i svensk kontext i Carl Linnæus' Iter Lapponicum "för att se om det är rimligt att tala om dem som kodväxling från svenska till latin". Han tycker sig se en kodväxling hos författaren, och tar det som indikation på hur spontant och tal-språksnära språket i texten är. Melkersson positionerar sig med goda argument i förhållande till tidigare forskare på området. Ida Larsson behandlar adjektivändelserna -a och -e och hur den standardspråkliga normen växer fram, men kopplar dessutom "dessa undersökningar till en mer allmän, teoretisk diskussion av själva fenomenet språkförändring". Fokus ligger snarast på detta senare. Helt utmejslade är resonemangen ännu inte, och dispositionen är nog inte heller den optimala, men trots det ger läsningen mersmak. L.-E.E.

Irene Nilsson, Det som en gång var. Ett småbrukarår i södra Lappland. Med ordlista. 113 s., Umeå 2004 (Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM)). (Skrifter utgivna av dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå; Serie C. Folkminnen och folkliv 10.) ISBN 91-86372-37-8. ISSN 0349-618x. Den text på dialekt (Åsele-mål) som här publiceras skildrar i fiktiv form livet på ett mindre jordbruk i Norrlands inland vid början av 1900-talet. Förf., som under huvuddelen av sitt liv drivit ett jordbruk i byn Varpsjö i Åsele kommun, har sedan 1960-talet givit DAUM viktiga bidrag i form av inspelningar, uppteckningar, frågelistsvar, dikter och visor. Förutom texten innehåller volymen ett förord skrivet av förste forskningsarkivarie Claes Börje Hagervall vid DAUM och en lista med förklaringar till de mer svårbegripliga dialektorden, uppställd sida för sida. Boken illustreras med 14 teckningar av Thord Söderberg. C.P.

Nordistikens historia i Finland. Red. Harry Lönnroth. 303 s., Tammerfors 2004 (Tampere University Press). ISBN 951-44-5977-6. Ämnet nordiska

språk saknar ännu en disciplinhistoria, och alla bidrag till en dylik är därför välkomna. I den här boken står nordistiken i Finland i fokus. De institutioner där forskning och akademisk undervisning i nordiska språk, nordisk filologi och svenska språket finns presenteras här, sammanlagt åtta institutioner vid lika många lärosäten. Volymen innehåller både rena uppräknings av exempelvis personer som varit knutna till en viss institution över tid och mer sammanhållna texter som går på djupet. Mest givande är de sammanhållna texterna, t.ex. om fackspråks- och flerspråkighetsforskningen vid Vasa universitet eller om forskningen vid Åbo Akademi fram till 1993 (den senare f.ö. sammanställd av Bengt Loman och tidigare publicerad). Forskningen vid de olika institutionerna har i hög grad byggts upp kring de enskilda ämnesföreträdarnas intresseområden, särskilt märkbart i de mindre forskningsmiljöerna. Boken avslutas med en förteckning över de lärdomsprov som lagts fram vid de olika lärosätena, samt ett personregister som gör att boken kan fungera väl som ett slags uppslagsbok. L.-E.E.

Catrin Norrby, Samtalsanalys. Så gör vi när vi pratar med varandra. Andra upplagan. 254 s., Lund 2004 (Studentlitteratur). ISBN 91-44-03496-2. Den första upplagan 1996 av denna värdefulla introduktion till det tvärvetenskapliga forskningsområdet samtalsanalys fick en positiv anmälan i ANF 112 (1997), s. 215. Som framgår av förordet till den nu publicerade andra upplagan är den grundläggande strukturen i boken bibehållen. Den intensiva forskningen inom området har motiverat flera nyskrivna delar, särskilt inom områdena CA-samtalsanalys och samtalspråkets grammatik; också avsnittet om samtalsforskning på svenskt språkområde har utökats. Det finns anledning att här upprepa omdömet från 1997: boken är sympatisk, välstrukturerad och välskriven. C.P.

Maria Ohlsson, Språkbruk, skämt och kön. Teoretiska modeller och sociolingvistiska tillämpningar. 374 s., Uppsala 2004 (Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet). (Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 61.) ISBN 9-506-1670-6. ISSN 0083-4661. I denna avhandling med ett sociolingvistiskt och pragmatiskt perspektiv undersöker förf. några aspekter av hur social betydelse och social identitet skapas genom språket. Mera konkret kretsar studien runt skämt och kön som språkliga och sociala företeelser. Förf. undersöker dels skämtet i sig, som text och språkhandling, dels hur denna språkhandling kommit att förknippas med kön. Som förf. påpekar kan skämtandet ses som en handlingsform och ett förhållningssätt som fungerar konsti-

tuerande för den sociala könsidentiteten. Ett teoretiskt syfte är att diskutera Elinor Ochs modell som beskriver hur social betydelse och social identitet konstitueras med hjälp av språket, ett teoretiskt-empiriskt syfte är att undersöka semantiska egenskaper hos skämt i ett samtalsmaterial, närmare bestämt 23 samtal där skolelever från 3:e och 7:e skolåret diskuterar utan någon vuxen ledare. Ett empiriskt syfte är att undersöka skämt i termer av indexikalitet: hur skämtande fungerar som könskonstituent och hur samtalare förmedlar att yttrandet ska förstås som skämt. För denna studie utnyttjar förf. dels samtalsmaterialet, dels en enkätundersökning där 112 unga vuxna, lika många kvinnor som män, besvarat frågor som syftar till att belysa varför, när och hur skämtarrollen förknippas med manligt kön i vår kultur. Denna enkät presenteras som bilaga till skriften.

C.P.

Henrik Rosenkvist, The Emergence of Conditional Subordinators in Swedish — a Study in Grammaticalisation. 252 s., Lund 2004 (Department of Scandinavian Languages). (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 62.) ISBN 91-628-6309-6. ISSN 0347-8971. Denna doktorsavhandling i svenska, skriven på engelska och med engelsk sammanfattning, vänder sig därmed i första hand till en internationell publik. Den presenterar inledningsvis syften, metod och material som utgångspunkt för studiet av den kronologiska utvecklingen under sex sekler av fem svenska konditionala subjunktioner, *utan*, *um/om*, *(h)var*, *ifall* och *bara*, och de teoretiska konsekvenserna av detta för vissa grundläggande aspekter på grammatikaliserings teori. Med grammatikalisering förstås övergången från oberoende lexikonord (som substantiv, verb och adjektiv) till grammatiskt element (pronomen, enkliser, affix etc.). Övergången speglas bl.a. i faktorer som en gradvis förlust av lexikaliskt betydelseinnehåll, mot en högre abstraktionsnivå, här illustrerat i schematiska strukturer. Texten stöds av adekvata exempel och ger utblickar över liknande företeelser i andra språk. Såväl inledningskapitlet som de båda följande lägger en förtjänstfull teoretisk-metodisk grund för själva undersökningen, varpå fem kapitel ägnas vart och ett av undersökningsobjekten i den kronologiska ordningen framträder (se ovan). Här diskuteras lexikonordens etymologi, grammatikaliseringsprocessens faser och utvecklingens förhållande till den teoretiska basen för undersökningen. I det nionde kapitlet summeras och diskuteras utvecklingen, bl.a. kring schematiska bilder av de semantiska och morfosyntaktiska förändringarna, medan det tionde, avslutningskapitlet, utgör en kort sammanfattning.

G.H.

Emma Sköldberg, Korten på bordet. Innehålls- och uttrycksmässig variation hos svenska idiom. 344 s., Göteborg 2004 (Meierbergs institut för svensk etymologisk forskning). (Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 31.) ISBN 91-974747-1-1. ISSN 0348-7741. Enligt gängse kriterier är den lexikaliserade frasen *lägga korten på bordet* ett idiom i svenskan. Betydelsen är inte härledbar ut de ingående orden. Författarens definition på just den här frasen lyder: 'meddela viss hemlighållen information till en större krets el. till allmänheten'. I den här avhandlingen studerar förf. detta idiom och ytterligare 35 andra, som alla består av verb och komplement och som förekommer mer än en gång per miljon ord i en korpus. Med utgångspunkt i detta material vill förf. försöka få fram en adekvat idiomdefinition; denna del av studien är dock metodologiskt tveksam bl.a. därför att förf. begränsar sig till en förutbestämd typ av idiom. Förf. vill vidare undersöka den innehållsmässiga variationen hos idiomerna och också studera den uttrycksmässiga variationen. För denna del av undersökningen bestämmer förf. på förhand på ett relativt godtyckligt sätt vilken variation som kan tillätas utan att vi får ett nytt idiom. Boken består av åtta kapitel, efterord, engelsk summary, litteraturförteckning och två appendix. C.P.

Gunlög Sundberg, Asymmetrier och samförstånd i rekryteringssamtal med andraspråkstalare. 240 s., Stockholm 2004 (Almqvist & Wiksell International.) (Acta Universitatis Stockholmiensis. New Series 38.) ISBN 91-22-02105-1. ISSN 0562-1097. I denna intressanta avhandling studerar förf. samtal mellan andraspråkstalare och modersmålstalare; fokus ligger på en undersökning av hur andraspråkstalaren tillsammans med andra klarar sig med de resurser hon har. Undersökningsmaterialet utgörs av fjorton anställningsintervjuer med en rekryterare och fjorton arbetsökande kvinnor med utländsk härkomst — från Ryssland, Uzbekistan, Ukraina, Estland, Lettland, Iran, Japan, Filippinerna, Argentina och El Salvador. Samtliga har akademisk utbildning, och deras svenska ligger på en nivå strax under vad som krävs för högskolestudier. Utgångspunkten för analysen är förhandlingen av bilden av den arbetsökandes personlighet. Analysen syftar dels till att visa hur samtalen tolkas och hur förståelse uttrycks i arbetet för samförstånd, dels till att klarlägga några av de kontextuella ramar i samtalen som deltagarna orienterar sig mot i detta arbete. Efter inledande kapitel om institutionella samtal med arbetsökande och andraspråkstalare följer en översikt över de teoretiska utgångspunkterna, som utmynnar i en precisering av syfte och frågeställningar. Metod och genomförande beskrivs i ett eget kapitel. Resultatet

av studien presenteras sedan i fyra kapitel. Kap. "Den institutionella ordningen" tar bl.a. upp den typ av samtal i arbetslivet som erfarenhetsintervjun är ett exempel på och den asymmetri som råder mellan intervjuare och intervjuad. I kap. "Den interaktionella ordningen" studerar förf. närmare de olika slag av turtagning som hon finner i samtalen. Kap. "Den arbetssökandes röst" ger en mer ingående analys av innehållet i de arbetssökandes svar och den självpresentation som sker i dessa. I det sista resultatkapitlet, "Metakommunikativa aktiviteter", visar förf. på metakommentarer om att något är en svår fråga, initiativ till reparationer då man inte förstår, och omformuleringar som visar hur man tolkar det som sägs. Därpå följer ett sammanfattande och diskuterande slutkapitel, summary på engelska, litteraturreferenser och bilagor. En utgångspunkt för undersökningen var frågan på vilket sätt deltagarnas tolkning och förståelse av samtalen explicit uttrycks och därigenom synliggörs metakommunikativt, och hur dessa uttryck används i interaktionen. En annan fråga gällde vilka kontextuella ramar som görs relevanta av deltagarna i detta meningsskapande arbete. En tredje fråga var hur rollasymmetrierna i samtalet kan påverka det metakommunikativa arbetet att nå samförstånd. Framställningen illustreras med fylliga transkriptioner av relevanta delar av samtalen. Sammanfattningsvis är detta en både läsvärd och tankeväckande studie. C.P.

Text, bild, samhälle, red. Kristina Nikula, Kaisa Alanen och Harry Lönnroth. 242 s., Tammerfors 2004 (Nordiska språk, Institutionen för språk- och översättningsvetenskap). (Nordistica Tamperensia A4.) ISBN 951-44-5863-X. ISSN 1238-4720. I volymen publiceras merparten av de föredrag som presenterades vid konferensen Text, bild, samhälle i Tammerfors i augusti 2002, totalt femton artiklar, inklusive Kristina Nikulas inledande skiss av projektet. De två plenarföredragen hölls av Göran Sonesson och Mikko Lehtonen, vars bidrag har titlarna "Bildflödet i den levda världen. Aspekter på en samhällelig bildretorik" respektive "Multimodal Interplays. The Verbal, Visual and Auditive in Culture". Som sig bör i en skrift med detta innehåll är flera av bidragen illustrerade, både med bilder i svartvitt och i färg. C.P.

Renate Walder, Fokus på föra. Om svenska funktionsverbsfrasers semantik och valens, med särskild utgångspunkt i verbet föra. 234 s., Uppsala 2004 (Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet). (Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 65.) ISBN 9-506-1778-8. ISSN 0083-4661. I denna studie undersöker förf. det hon kallar

funktionsverbsfraser, d.v.s. konstruktioner som består av ett verb och ett abstrakt substantiv i en nominalfras eller en prepositionsfras, t.ex. *ha ansvar* och *föra i bevis*. Ofta svarar sådana fraser mot ett enkelt verb, *ansvara* resp. *bevisa*. Förf. väljer att studera sådana fraser där verbet är *föra*, med syftet att ta reda på om de uppfyller följande tre villkor, som tidigare forskning utpekat som särskilt centrala för funktionsverbsfraserna: det funktionella verbet har förlorat sin ursprungliga betydelse, de abstrakta substantiven i fraserna kan inte ta attributiva bestämningar, och substantivet i funktionsverbsfrasen kan inte formmässigt variera från singular till plural eller från indefinit till definit form. På basis av sitt material kan förf. visa att inget av dessa villkor är absolut, vilket också tidigare forskning funnit. Enligt hennes beskrivning har det funktionella verbet inte förlorat betydelse, men delar av betydelsen är undertryckta i funktionsverbskonstruktionen. Beträffande det andra villkoret påvisar förf. att det abstrakta substantivet i många fall tar attributiva bestämningar som uttrycker valens, som t. ex. *Japan förde krig mot Kina*, *Vi har fört en diskussion med dem länge*. Inte heller det tredje villkoret är absolut — medan de funktionsverbfraser som har formen verb + PP vanligen har ett oböjt substantiv, så finner förf. en hel del numerus- och speciesböjda substantiv i funktionsverbsfraser med formen V + NP. Enl. förf. används böjningen för att uttrycka skilda aktionsarter, som i ex: *de förde debatt* (oavgränsad process), *de förde en allvarlig debatt* (avgränsad process), *de förde hårda debatter* (oavgränsad process); här kan man dock ifrågasätta om det mellersta uttrycket verkligen betecknar avgränsad process. I ett fylligt appendix presenteras olika aspekter på de 79 funktionsverbsfraser med *föra* som förf. har som underlag för sin studie. C.P.

Ulla Veres, Input and production in Swedish children's acquisition of past tense. XVI + 294 s., Göteborg 2004 (Department of Linguistics). (Gothenburg Monographs in Linguistics 26.) ISBN 91-973895-7-9. ISSN 0346-6248. Avhandlingen handlar om hur barn lär sig preteritum i svenskan, både vilken input barnen får och hur det ser ut i deras egen produktion. Huvudfrågan är hur preteritumböjningen utvecklas mellan 2 och 8 års ålder, och hur barnens produktion av preteritumformer samspelar med den språkliga input som barnen får. Vuxnas bruk av preteritum i samtal med barn jämfördes med bruket av preteritum i samtal med andra vuxna. Lite överraskande visade det sig att preteritum användes ungefär lika frekvent i båda fallen, något som förf. tolkar som att barnsamtalen inte i större utsträckning än samtalen med andra vuxna handlar om den aktuella kontexten. Barnens produktion undersöktes i två studier, en

naturalistisk och en experimentell. Den naturalistiska undersökte bruket av preteritum i longitudinella data för fyra barn i åldern mellan 18 månader och 4 år, och för experimenten undersöktes 87 barn som var 4, 6 eller 8 år gamla. Den longitudinella studien visade att frekvens och uttal i det språk som riktades till barnen hade viss betydelse för hur dessa tillägnade sig preteritumböjningen, men en viktigare faktor verkade vara om de vuxna engagerade barnen i samtal om händelser som skett i det förflutna. Både de experimentella och longitudinella studierna visade vidare att det fanns en stark tendens att övergeneralisera den 2:a svaga konjugationens preteritumform (typen *leka* – *lekte*, *gräva* – *grävde*); övergeneraliseringen drabbade huvudsakligen starka verb (t.ex. *brinde* för *brann*, *sovde* för *sov*, *fådde* för *fick*). Redan i sexårsåldern verkar barnen klara preteritumböjningen av 1:a konjugationens verb (*kalla* – *kallade*), medan både 2:a konjugationens preteritum och de starka verbens preteritum inte behärskas fullständigt förrän efter 8-årsåldern. Förutom introduktionskapitel och en avslutande allmän diskussion består denna intressanta bok av tre kapitel: ett där bakgrunden till undersökningen presenteras, ett som redogör för data och metoder, och ett resultatkapitel; detta är som sig bör det mest fylliga. Boken avslutas med referenser och åtta appendix. C.P.

Anna Westerberg, Norsjömålet under 150 år. 399 s., Uppsala 2004 (Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur). (Acta Academiæ Regiæ Gustavi Adolphi 86.) ISBN 91-85352-55-1. ISSN 0065-0897. Undersökningen beskriver hur det från riksspråket starkt avvikande bygdemålet i Norsjö kommun i Västerbotten under 1900-talet utjämnas och med tiden utträngs av regional dialekt och riksspråk. 21 karakteristiska dialektdrag på olika språknivåer, inte bara ljud och ljudkombinationer, studeras i ett urval inspelningar av Norsjöbor födda mellan 1848 och 1986. De äldre inspelningarna är hämtade ur dialektarkivens fonogramsamlingar i Umeå och Uppsala, de yngre har gjorts av författaren, som också producerat för undersökningen nödvändiga utskrifter av valda inspelningsavsnitt, dels i medelgrovt ljudbeteckning, dels i idiomatisk standardsvensk översättning. För tio av de undersökta språkdragen definieras en dialekt- och en standardspråksvariant, vilkas frekvenser anges för respektive talare. Det gäller t.ex. delabialisering *y > i* (*tyg > tig*), tonande affrikata i uddljud (*gift > djiff*), presens pluralis *vara* 'äro' (*dem vara i skogen* 'de är i skogen'), dativ- och verbböjning, ordgruppsaccent. Resultaten av variabelanalysen illustreras i tabeller och i ett skalogram. De övriga elva dragen redovisas i språkprov bestående av hela satser eller

fraser med samtliga eller ett lämpligt urval belägg ur totalmaterialet. Efter sammanfattning på svenska respektive engelska och käll- och litteraturförteckning följer en bilaga med de föredömligt noggranna utskrifterna, som upptar 222 av bokens 399 sidor. G.H.

Orla Vigsø, *Valretorik i text och bild. En studie i 2002 års svenska valaffischer*. 235 s., Uppsala 2004 (Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet). (Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 66.) ISBN 91-506-1775-3. ISSN 0083-4661. Syftet med denna doktorsavhandling är att studera hur text och bild samverkar på de 139 valaffischer som inför det allmänna riksdagsvalet 2002 producerades av de partier som finns representerade i den svenska riksdagen. Förf. använder teorier om politisk marknadsföring och en sociologisk metod inspirerad av Pierre Bourdieu för att beskriva kontexten för detta specifika urval av politisk kommunikation. Analysmodellen kombinerar semiotik och retorik för att kunna ta hänsyn både till text och bild och det sätt på vilket dessa används för att påverka och övertyga väljarna. Det framgår tydligt av analysen att de svenska partierna prioriterar textbudskap och inte bildelement; huvuddelen av bilderna är kandidatporträtt, men totalt sett utgör dessa endast en mindre del av affischerna. Här skiljer sig valaffischerna från kommersiella affischer, och man kan undra varför förf. valt just valaffischer för sin studie av samspelet text och bild. Det retoriska budskapet på affischerna syftar främst till att behålla väljare, inte att attrahera nya. För sådana ändamål använder partierna andra massmediala vägar. C.P.

Anna Vogel, *Swedish Dimensional Adjectives*. 377 s., Stockholm 2004 (Almqvist & Wiksell International). (Acta Universitatis Stockholmiensis 36.) ISBN 91-22-02064-0. ISSN 0562-1097. I denna studie undersöks utifrån ett kognitivt lingvistiskt perspektiv den rumsliga, icke-metaforiska betydelsen hos tolv svenska dimensionsadjektiv: *hög, låg, bred, smal, tjock, tunn, vid, trång, djup, grund, lång* och *kort*. Förf. har inte intresserat sig för den norm som ett föremåls dimensioner behöver överstiga för att t.ex. beskrivas som *brett*, men däremot varför detta adjektiv kan användas för att karakterisera en älv som *bred* medan en fotboll snarare inte beskrivs som *bred*. Förf. har dock uteslutit de fall där adjektiven beskriver människokroppen och djurkroppar, dels för att hon menar att kroppen beskrivs analogt med det sätt på vilket föremål utanför kroppen beskrivs, dels för att hon anser att dessa föremåls beskrivning är primär i förhållande till kroppens beskrivning. Inte heller adjektiv som beskriver

klädesplagg har tagits med i undersökningen. Materialet har hämtats både från en korpus och från infödda talare som medverkat i elicitationstest. Också data från ordboksartiklar om dimensionsadjektiv och författarens egen intuition har utnyttjats. I anslutning till kognitiva lingvister som Langacker använder förf. föreställningsscheman i sin beskrivning; viktiga sådana för hennes analys är den Vertikala Axeln, Behållare, Väg, Yta och Föremål. Aspekter som funktion, visuell perception och sensitiva erfarenheter har spelat en viktig roll i analysen. Följande beskrivning av adjektivet *trång* ger en uppfattning om de resultat förf. kommer fram till. *Trång* beskriver ett inre mått. Adjektivet är tydligt knutet till att beskriva föremål som har en av följande tre funktioner: väg, passage eller behållare. I sin centrala betydelse är dessa föremål vidare sådana att en människa färdas längs det, passerar igenom det eller ryms i det. Förf. menar sig vidare finna att adjektivet är monosemt. *Trång* och *vid* är antonymer när det gäller vägar och passager. För behållare är motsatsen till *trång* snarare *rymlig*. Boken avslutas med sammanfattning på svenska, appendix där elicitationstestet presenteras, samt namn- och sakregister.

C.P.

*

Gulbrand Alhaug, Fornamn i Noreg frå 1900 til 1975 — med vekt på endringer i namnemønsteret. 285 s., Oslo 2004 (Novus forlag). (Tromsøstudier i språkvitenskap. Bind 23.) ISBN 82-7099-396-4. ISSN 0339-2543. Syftet med denna bok är att få fram ny kunskap om namngivningsbruket i Norge under perioden 1900–75. Undersökningen bygger på ett större förnamnsmaterial som Kolbjørn Heggstad lät överföra från Statistisk sentralbyrå till Prosjekt for datamaskinell språkbehandling i Bergen under 1970-talet. För att kunna studera ändringar i namngivningsbruket har förf. delat upp materialet i tre 25-årsperioder. Särskilt intresserar sig förf. för namn vars popularitet skiljer sig kraftigt från period till period. Av de 227 namnen av denna typ som förf. urskiljer utgör två tredjedelar kvinnonamn, d.v.s. det är mycket större variation i namnmönstret för kvinnonamn än för mansnamn. Förf. ger två förklaringar: orsaken kan vara att de associationer som knyts till äldre kvinnor är mer negativa än de som knyts till äldre män, och att detta smittar över på namngivningen, eller att det finns en större vilja till förnyelse och brott mot traditionen vad gäller kvinnor än män. Efter en inledning med materialpresentation och metoddiskussion ägnar förf. tre kapitel åt de namn vars popularitet skiftar mellan perioderna: ett vardera åt mans- resp. kvinno-

namnen, och ett där förf. undersöker fonologiska och morfologiska drag hos dessa namn. Därefter presenteras de stabila namnen, de vars popularitet inte ändrar sig över tiden. Popularitetsutvecklingen för inlånade namn och nordiska arvnamn beskrivs i två kapitel, och före sammanfattningen kommer ett särskilt kapitel om vilka mans- och kvinnonamn som hamnar på trettio-i-topp-listan för de tre undersökta perioderna. Boken avslutas med förteckning över litteratur och källor, frekvenstabeller, person-, förnamns- och namnledsregister. C.P.

Eva Brylla, Förnamn i Sverige. Kortfattat namnlexikon. 240 s., Stockholm 2004 (Liber). (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 88.) ISBN 91-47-05117-5. Lexikonet beskriver det nutida förnamnsbeståndet i Sverige. Inledningsvis ges en historisk översikt över svenskt förnamnsskick från vikingatid till nutid, följd av redogörelser dels för de svenska almanackornas namnlängder inklusive en jämförelse med motsvarande finlandssvenska längd, dels för svensk namnlagstiftning. Sist finns en förteckning över litteratur om personnamn och en lista över de namn inne i artiklarna, som inte fått egna uppslagsformer. De enskilda namnartiklarna anger tidigaste beläggsår, antal nutida namnbärare, starkaste tidsperiod samt namnförklaring och almanacksplacering. Namnsviten speglar bl.a. hur de senaste decenniernas mångkulturella invandring har kommit att prägla vårt namnsskick. G.H.

Kåre Hoel, Bustadnavn i Østfold. 5. Rygge og Moss. Utgitt av Seksjon for navnegransking, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, Universitetet i Oslo, ved Tom Schmidt. 468 s. 1 faksimil och 1 karta på eftersättsblad, 1 lös karta. Oslo 2004 (Seksjon for navnegransking). ISBN 82-991158-3-3. Projektet Bustadnavn i Østfold (BØ) fortsätter oförtrutet den programenliga utgivningen av professor Kåre Hoels (1922–89) genomgripande reviderade och avsevärt kompletterade Østfold-utgåva på basis av Oluf Ryghs Norske Gaardnavne (NG) 1897–1924. Den första delen i serien (BØ 1. Hobøl, Oslo 1994), redigerad av Tom Schmidt, anmäldes utförligt av Gordon Albøge i NoB 83 (1995). De följande två delarna (BØ 2. Skiptvet, Oslo 1997 och BØ 3. Våler, Oslo 1999), redigerade av Margit Harsson respektive Tom Schmidt, anmäldes av Bengt Pamp i ANF 114 (1999) och av undertecknad i NoB 87 (1999). Del fyra (BØ 4. Spydeberg, Oslo 2001), redigerad av Margit Harsson, anmäldes av Claes Börje Hagerwall i NoB 90 (2002). Läsaren hänvisas till dessa utförligare anmälningar och fr.a. till de enskilda delarnas inledningar. De medverkandes olika bidrag (Rygh, Hoel och utgivarna/redaktörerna) markeras genom typo-

grafiska arrangemang. Med BØ 5 har projektet redovisat bebyggelsenamnen i sex av fylkets 22 äldre häradar. Urvalskriteriet är namn på permanent bosättning, inklusive namn på bostadshus och villabebyggelse fram till ca 1900. I princip redovisas samtliga belägg äldre än ca 1700, därefter görs ett urval. Med hänsyn till seriens funktion som onomastiskt uppslagsverk ges konsekvent tolkningar av förekommande namnelement, i simplexnamn som i bestämnings- och huvudleder. Första delen redovisar namnen i Rygge och Moss, inklusive bygdenamn, fjärdingsnamn och stadsnamnet *Moss*, samt ej längre levande namn. I andra delen granskas det topografiska ordförrådet och särskilda namnkategorier som imperativ- och uppkallelsenamn, skämtsamma, nedsättande och berömande namn. Här redovisas också kartor, ljudskriftssystem, källor, litteratur och förkortningar, ortnamns-, ord-, person- och tillnamnsregister.

G.H.

Hugo Karlsson, Namn på Kungl. Maj:ts hästar 1628–1815. En ord- och namnstudie. 65 s., Uppsala 2004 (Uppsala universitet). (Namn och samhälle 16.) ISBN 91-506-1790-7. ISSN 0237-5417. Häftet knyter an till författarens 1983 publicerade undersökning av hästnamn bl.a. ur Strömsholms hingstdepås och Kungliga hovstallets arkiv. Hästnamn och hästbeteckningar liksom hithörande hippologisk terminologi i de valda källorna förklaras, med tonvikten på stoffets kulturhistoriska värde och en analys av namngivningsmotiven, t.ex. uppkallelse efter antik mytologi eller historiska personer, nobiliterande (främst martialiska) personbeteckningar, folkslagsbeteckningar, eller namn med avseende på djurens utseende, färg, egenskaper och funktioner. Bland stonamnen förekommer också kvinnonamn och namn med såväl djur- (fr.a. fåglar) som växtbeteckningar.

G.H.

Namn. Hyllningsskrift till Eva Brylla den 1 mars 2004. Redigerad av Svante Strandberg, Mats Wahlberg & Björn Heinrichi. 164 s., Uppsala 2004 (Uppsala universitet i samarbete med Språk- och folkminnesinstitutet). (Namn och samhälle 15.) ISBN 91-506-1735-4. ISSN 0237-5417. Eva Brylla, forskningschef vid Språk- och folkminnesinstitutets namnavdelning i Uppsala, hedras med en festskrift som innehåller 24 artiklar skrivna av kollegerna i den stimulerande uppsaliensiska namnforskarmiljön. Bidragen speglar bredden i dagens namnforskning: "Varumärkens grammatiska status", "Handske som ord, personnamn och ortnamnelement", "Några reflexioner kring stavgårdar, kämpagravar och muslimska araber", "Ortnamnrådet — ett myndigt organ?", "Dehydronymiska avledningstyper",

"Några sjönamn i det flerspråkiga Gällivare", "Systembunden namngivning inom namnkategorin övriga namn" är några spännande titlar. Enskilda ortnamn diskuteras: *vin*-namnen *Höra* och *Fridene*, *Buggeryd*, *Främsteby* och *Eslöv* (det senare i samband med en studie av digrafen **ai** för /æ:/ i runskrift och funktionen av det urnordiska *ia*-suffixet). Andra artiklar redovisar namnmiljöer, kring Eksjö och Sotenäs. Som sig bör i en festskrift till en av Nordens ledande personnamnsforskare behandlas också personnamn av skilda slag: mansbinamnet *Matzskal*, gifta Uppsalapars efternamnsval, fonotaxen i efternamn på *-ander*, *-ell*, *-én* och *-in* med basfinal velar, tolkningen av runföljden **kafi**, värmländska bruks-samhällesbinamn som *Karl mä kappa*, *Börje lata* och *Kockla*, "Feminina binamn och nedsättande benämningar i Brennu-Njåls saga", personnamn i Dalarna i mitten av 1500-talet, kvinnonamnstyper i Arboga stads tänkebok, det jämtländska personnamnet *Sundvis* och — på förekomsten anledning — en Uppsalakollegas problem med kategorin mellan-namn. Det enda icke-svenska bidraget har titeln "Some lost dialect features found in early East Anglian field-names". En tabula inleder och en förkortningslista avslutar boken.

G.H.

Sveriges medeltida personnamn. Häfte 14. Holmger-Ingeborgh. Spalterna 481–640 + 4 s., Uppsala 2004 (Språk- och folkminnesinstitutet). ISBN 91-7229-025-0. Med det nu utgivna fjortonde häftet täcker ordboken de svenska medeltida förnamnen från *Aabiørn* (*Abiorn*) till *Ingeborgh*. I väntan på kommande häften kan man för såväl övriga ännu inte redovisade namn som för ytterligare rikhaltiga belägg på både förnamn och andra kategorier av personnamn från A till Ö hänvända sig till ordboksprojektets rikhaltiga samlingar vid Språk- och folkminnesinstitutet i Uppsala.

G.H.

Författarna

- Clunies Ross, Margaret*, professor, Department of English, College of Humanities and Social Sciences, Centre for Medieval Studies, University of Sydney, NSW-2006 Australia.
- Edlund, Lars-Erik*, professor, Institutionen för litteraturvetenskap och nordiska språk, Umeå universitet, SE-901 87 Umeå, Sverige.
- Grønvik, Ottar*, dr. phil., Myrerv. 31, NO-0494 Oslo, Norge.
- Guðmundur Ingi Markússon*, Research Student, Institute of Cognition and Culture, Queen's University Belfast, Northern Ireland, U.K.
- Hallberg, Göran*, docent, arkivchef, Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund, Gerdagatan 9, SE-223 62 Lund, Sverige.
- Hanselmann, Victoria*, lic.phil., Tuggenerstrasse 3, CH-8006 Zürich, Schweiz.
- Hansen, Finn*, mag.art., lektor, Den Arnamagnæanske Samling, Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet, Njalsgade 136, DK-2300 København S, Danmark.
- Heide, Eldar*, magister, stipendiat, Nordisk institutt / Senter for mellomalderstudiar, postboks 7800, NO-5020 Bergen, Noreg.
- Holland, Gary*, associate professor, Department of Linguistics, 1203 Dwinelle Hall #2650, University of California, Berkeley, CA 94720-2650, USA.
- Lerche Nielsen, Michael*, lektor, ph.d., Københavns Universitet, Afdeling for Navneforskning, Njalsgade 136, DK-2300 København, Danmark.
- Lundin-Åkesson, Katarina*, forskare, Lunds universitet, Institutionen för nordiska språk, Box 201, SE-221 00 Lund, Sverige.
- Melin, Elsa*, docent, f.d. lektor, Slaviska institutionen, Lunds universitet; Anslagsvägen 1, SE-226 47 Lund, Sverige.
- Platzack, Christer*, professor, Lunds universitet, Institutionen för nordiska språk, Box 201, SE-221 00 Lund, Sverige.
- Schulte, Michael*, postdoktor, Høgskolen i Agder, Institutt for nordisk og mediefag, Serviceboks 422, NO-4604 Kristiansand S, Norge.
- Vijūnas, Aurelijus*, Ph D candidate, Indo-Europen Studies, Dodd Hall 100, University of California, Los Angeles, CA 900 95, USA.